КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Масса а мехкашкара пролетареш, вIашагIкхета!

ШОАТТА, 21 ОКТЯБРЬ, 1967 шу. № 125 (4450).

Мах 2 кап.

СЕРДАЛО

(«Свет»)

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советен Министрий Советен орган.
Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

АРАДУВЛ 1923 ШЕРА ДЕНЗ

СИХДЕ КХАШКАРА БАЛХАШ

Юбилейни шера лакхара социалистически декхараш тIайийцад Нохч-ГIалгIайчен кхаш леладераша. Пар лаьрхIад шоаш дIайийна ерригa хIамаш хьувкъае, уж 1 ноябрь тIаккхачалехьа чуэца, паччахьалкхенга ялат, свекла, гидуаргаш, кхыйола культураш йохкара план а тIайийца декхараш а пIей тIаккхачалехьа кхоачашде. Шерра социалистически яхь а йоаржаяь кхашкара балхаш деш ба хIанз колхозхой, совхозий болхлой, специалисташ. Хьажкlаш, гидуаргаш, шекара свекла, коартолаш йийнача моттигашка даим комбайний таташ латт.

Дика лел тIехьа кхача культураш чуэцара балхаш Гудермесски района боахамашка. Укхаза 15 октябрь тIаккхоачаш 80 процент хьажкIаш, 61 процент шекара свекла чу а ийца планах шоай дIаде дезача 8425 гектар ялатах 7546 гектар дIайийнай. Во латташ зябь ахара сIулакх а. Иштта дика лел гуйран балхаш Надтеречни, Наурски, цхьайолча кхыча районашка.

Цхьабакъда ерригa республика хьаийцача дуккха балхаш соахкарчул а леларагIа лел. Укх шера дIайийнача 84312 гектар хьажкIех 15 октябрь тIаккхоачаш ерригa чуийцар 50000 гектар, е 59 процент мара яц, хIаьта соахка цу хана 77 процент хьажкIаш чуийцаяр. Чуийца шекара свекла 54 процент мара яц, коартол — 49 процент.

Къаьстта во лел тIехьаккхача культураш чуэцара балхаш Наьсарен районе. 15 октябрь тIаккхоачаш укхаза чуийца ерригa хьажкIаш 33 процент мара яц, хIаьта ялата йийнарех чуийцараш геттара кIезига я — ерригa а 266 гектар. Иштта во лел укхаза шекара свекла, гидуаргаш, коартол чуэцара балхаш а. Iалаьмате эсала латт районе ялат дIадера гIулакх. Цу балха агротехнически дикагIа йола ха тиннай, амма 15 октябрь тIаккхоачаш Наьсаре дIае езача 9800 гектарах дIайийнар 1885 гектар, вешта аьлча 19 процент мара яц. Зябь ахара план а 16 процент мара кхоачашъяьяц.

Иштта во деце а дикка эсала лел гуйран балхаш Урус-Мартана, Ачхой-Мартана, МалгIабика, цхьайолча кхыча районашка. Масала, ахаш совгIа хьажкIаш я МалгIабика боахамий хIанзчул тIехьагIа чуэца езаш, планах 45 процент мара дац дIадийна ялат. Иштта да гIулакхаш лакхе цIи яьккхача вокх шин районе а. Эсала я цу районий темпаш а. Масала, Наьсарен района боахамаша тIехьарча цхе дийнахьа деррига дIадийна ялат 373 гектар мара яц.

Гуйран балхашта эггара лоархIамегIа бола октябрь бутт чакхбоалаш латт. ХьатIакхоачаш латт Советски Iаьдала 50 шу дуза деза цIей а. Долче, хIанз латтача тайпара хила йиш йолаш дац гIулакхаш дIахо йодача хана, кхашкарча балхий темпаш лакхъяра, 1 ноябрь тIаккхачалехьа ерригa дIайийна культураш чуийца яхара, гурахьа дув ялат дIадера, паччахьалкхенга хьажкIаш гидуаргаш, коартол, шекара свекла йохкара план а тIайийца декхар а кхоачашдара сарцагIбовла беза хIанз юрта боахама органий болхлой, колхозийи совхозийи кулгалхой, берриг кхаш леладераш.

Кхоачам хилал хьажкIаш, коартолаш, шекара свекла чуэца комбайнаш, кхыйола техника я вай боахамашка. Цхьабакъда дукхача моттигашка царех лерттIа пайда эцац. Масала, Наьсарен совхозий кхашка хIанз болх беш йола хьажкIаш чуэца комбайнаш цу боахамашка йолаш ярех ахаш а яц. Иштта гIулакхаш кхыча районашка а нийслу, амма уж дIахо ла йиш йолаш дац. Боахамий кулгалхойи специалистийи керттерча декхарех цаI да ерригa хIанз кхашка хила езаш йола техника балха араяккхар, хIара комбайнах бокъонца пайда эцара эша хьалаш вIаштIехьдахар.

Цхьадола боахамаш ерригa шоай тIехьаккхача культураш чуэцача механизмашка болх байтача даргдап лаьрхIача хана хьажкIаш а кхыйола культураш а чуийца, кулгаца болх бе нах ара ца боахе. Пудухьа чIоагIа лоархIаме да юрташка бахаш бола берригa болх бергбола нах укх деношка кхашка болх бе арабахар. Иштта бакъахьа хургда райцентрашкарча болхлошеи гIулакхерча нахеи воскресникаш а деш хьажкIаш, коартолаш чуэца новкъостал дича. Комбайнашта чуэца халахургйола лакха хьажкIаш, фуна йийнараш чуэца еза кулгашца.

Дуккхача боахамашка кхашкара балхаш во деш, чуэцача хана хьажкIаш йоахкийташ, ялат во дувш моттигаш нийслу. Масала, Урус-Мартана районерча «Горец» яхача совхозе, иштта Шаьла района боахамашка ялат дIадувча агротехника телхаьйй, тIийхага аьхад лаьтта, из дика тоадаьлац. Боахамий кулгалхошеи специалисташеи, халкъа тIахьожама органашта гIонна йолча посташа, партийнии профсоюзнии организацеша тIахьожам лоаттабе беза деррига кхашкара балхаш мишта ду хьожаш. ЦаI ца йоаллийташ хьаяха еза хьажкIаш, агротехнико маяххара дIаде деза ялат.

ХIанз кхашкара гуйран балхаш сихденнача хана чIоагIа лоархIаме да кхашка балхаш деча наьха къахьегам вIаштIехьбаккхар, цар болх бе безам хургбола хIама дар. Массанахьа а шерра йоаржае еза социалистически яхь, бригадашкеи отделенешкеи дени-денна е еза хIара саго яхье доахача толамий итогаш, уж шерра наха дIайовзийта еза. ЛоархIаме да яхье хьалхалаттараша премеш телар, цар цIераш пенгазеташ тIа а молнеш тIа а яхар.

Нохч-ГIалгIайчен кхаш леладераша дуккхаза хьахьеккхад, шоай дош дохаргдоацаш хилар. Укх шера а шоай декхар лерхI цар Октябра юбилейна баха боаггIача тайпара накъабахар. Юбилени темпех де деза балхаш. Цхьаккха а колхози совхози хила йиш яц 1 ноябрь тIаккхоачаш кхашкара балхаш ца доахаш а паччахьалкхен плани тIайийца декхараши кхоачаш ца деш а.

Сийлахьа юбилей хьатIакхача 17 ди дисад

☆

МалагIча совгIаташца накъадолх шо цIейна?

ДЕКХАР КХОАЧАШДАЬД

Советски Iаьдала 50 шу дузача дезача цIейна дика къахьегама совгIат кийчдаьд Грозненски слюдяной фабрика болхлоша. Валови продукци арахецара итт бетта план 18-ча октябре кхоачашъяьй цар цIей сийна тIайийцача социалистически декхарех лаьрхIачул цхьа ди хьалха. Укх юхедисача деношка тIабоагIача беттa чотах арахецаргья эзараш сомий маьха продукци. Арахецача, продукцега дIабода мах лохбарах дIабахача яйс бетта паччахьалкхенна кходаьд 90 эзар сом ахча. Хьинаре къахьегаш я Е. Шулико, Ф. Корчагина, Е. Попенко керте латтача цехий коллективаш.

Н. БАСОВА,
Грозненски слюдяной фабрика инженер-экономист.

КЪАХЬЕГАМА СОВГIАТ

Къахьегамхой хьашташ дизза кхоачашдеш ба Грозненски кондитерски фабрика болхлой. Валовии товарнии продукци арахецара итт бетта план 10-ча октябре кхоачашъяьй фабрика коллективо. ХIанзлехьа планал совгIа арахийна продукци 45 эзар сома маьха я. Укх юхедисача деношка кхы а итташ эзараш сомий маьха продукци арахецаргья цо.

Социалистически яхье хьалхалатташ я Павлова Ольгаи Ратэшная Лидияи керте латта коллективаш. Октябра дезача цIейна къахьегама совгIат а кийчдеш, 7-ча ноябре кхоачашъе лерхI шаккхе цеха коллективо цхьайтта бетта план.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

Лакхача къахьегама толамашца чакхдоаккх юбилейни шу Грозненски № 1 йолча горбыткомбината 11-ча ателье коллективо. Цхьа бутт дIабахабац укх шерацо план тIеxкхоачаш ца еш, хIамаш тегара итт бетта план а ханал хьалха, 14-ча октябре, кхоачашъе вIаштIехьдаьннал цун. ХIанзлехьа планал совгIа тийга хIамаш 7 бIаь сома маьха я. Уж хул юбилейни социалистически декхарех лаьрхIачул дуккха дукхагIа. Ер бутт чакхбалалехьа кхы а массекк эзар сома маьха хIамаш тегаргья ателье коллективо.

Октябра цIейна сийлена накъабахара къахьегама вахте а эттa къаьстта дика къахьегаш ба хIамаш тегараш А. Кудряшова, Н. Алмазова, А. Корнеева, К. Тутаева, кхыбараш. ХIара сменах нормаш 120—125 процент кхоачашъю цар.

Сурта тIа: костюмага хьожаш ба мастераш К. Тутаеваи Н. Корнееваи.

И. Плиева сурт.

IАН КИЙЧО Ю

Овсаре къахьег юбилейни шера Сунженски района Кирова цIерагIча колхоза хьайбаш леладераша. Дика пайда ийцаб скотникаша эрий баьцаш тIаьннача цонехи доакъара культураш дIайийнача даьгIенехи. Колхоза ферме 675 етт ба кхоабаш. ХIанзле ерригa 13000 центнер шура яьккхай, хIаьта хIара кхоабача Iаттагара 2091 килограмм яьккхай. Дукха ба ферме шоай социалистически декхараш кхоачашдара хьинаре къахьегаш хьалхалатта доярккаш. Октябра сийна доярккашта юкъе яьржача социалистически яхье лакхара хьокхамаш гойт РСФСР Лакхехьарча Совета депутата М. Рыбалкос. ХIанзле ше лелабеча хIара Iаттагара 3.293 килограмм шура яьккхай цо. Цун бригале дика къахьегаш ба доярккаш Полушкина Лидия, Хашиева Лидия.

Денгара денга гаргагIевт Iа. Кастта чусоцаде дезаргда хьайбаш. Цудухьа ахкан замалахь дажа дIалехкача хана хинна хьайбай продуктивность лох ца ялийтара берригa низ а теркам а тIабахийтаб колхоза специалисташа, хьайбаш леладераша, доакъар кийчлеча бригадаша. ГIожеи мошеи доакъар кийчлаь бовла гарга ба колхозхой. Хьайбаша Iа доакхаргдолча фермашка юхе кIоагашка еллай ялх эзар тонн совгIа силос. Иштта хьайбашта кхоачам хиллал гIожа доакъар Iалашдаь бовлаш латт механизатораш.

Дикеи дуккхеи доакъар дар аьнна кхоачамбац хьайбаш дика Iангардахара. Уж чулатта помещенеш шийла хилча ца могар хила тарлу, доакъар дукхагIа дуъ хьайбаша. Цудухьа хьалхxе тохабелар хьайбаш леладераш помещенешта ремонт е. Колхоза правлене вIашагIъеллар лаьрххIа помещенешта ремонт ергйола В. Юшков керте вола гIишлой бригада. Лакхарча темпашца дIадолалаь ремонтни балхаш хIанзле кхоачашдаь баьннаб фермашка.

К. ЯРКИН,
зоотехник.

ХАНАЛ ХЬАЛХА

Октябра цIей сийна тIайийца социалистически декхараш ханал хьалха кхоачаш а даь, хьинаре къахьегаш я Грозненски А. Шерипова цIи лелаеча нефтемаслозавода коллектив. Укх шера хьалхарча шин квартале вIаштта шозза Ерригсоюзни социалистически яхье хьалхара моттиг яьккхар завода. Цунна хьожайир СССР-а Министрий Советеи ВЦСПС-и карара кара тела ЦIе байракхи ахчан премии.

Иштта лакха совгIаташ лаьхад завода дуккхача установкаша шоай торонех бизза пайда ийбарах. Масала, машинидаьтта блока установкаша итт бетта план ханал бутт хьалха кхоачашъяьй, хIаьта парафин доаккхача № 40 йолча установка 3-ча октябре денз ноябрь бетта чотах къахьег. Иштта дика къахьегарца белгалъяьннай нн. Каплан, Волошин, Дагаев, Летковская, Бегляров, Горьковой, кхыбараш керте латтача установкай коллективаш. КарагIдаьнначох кхоачам ца беш Октябра цIейна совгIат кийчдара кхы а дикагIа къахьега лерхI цар.

Н. КВАШНИН,
Грозненски А. Шерипова цIерагIча нефтемаслозавода директор.

ЦХЬАЙТТА БЕТТА ПЛАН КХОАЧАШЪЯЬЙ

КПСС XXIII-ча съезда цIерагIча крекинг-завода цехий установкай коллективаша цIаккха ца хиннача хьисапе хьинар айденна къахьег юбилейни шера. Хьалхалаттачарех я укхаза Петров Виктора кулгалдеча цхьоалагIча цеха коллектив. Валовии товарнии продукци арахецара итт бетта план 11-ча октябре кхоачашъяьй цеха болхлоша. Ер бутт бовлехьа планал совгIа арахецаргья итташ эзараш тоннаш продукци.

Даим юсаргйолаш Памятни байракхаш яхара къовсам лоаттабеча установкашта юкъе хIанзлехьа гучаювлаш я 11 бетта план кхоачашъяь а коллективаш. Царех я Овсянников Иван Петрович керте латтача № 1-2 йолча установка коллектив. Коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча установка технологаша 11 бетта план 17 октябре кхоачашъяьй. ХIаьта Октябра цIейна къахьегама совгIат а кийчдеш 7-ча ноябре кхоачашъе лерхI цар шера план а.

Укх деношка, 22-ча октябре, ерригача завода коллективо а кхоачашъергья итт бетта план. Къахьегама оверсарле лакха хиларах кхоачамбац завода болхлоша. Арахецача продукцега дIабода мах лохбарах паччахьалкхенна дукха пайда бу цар. ДIабахача яйс бетта арахецача продукцега дIабода мах лохбарах кходаь ахча 484 эзар сом да, хIаьта планах лаьрхIачул совгIа заводо паччахьалкхенна баь пайда 499 эзар сом да.

Ф. УНТИЛОВА,
тха штате йоаца корр.

ХУРГБОЛЧА ХЬУВКЪАМА ЛАРД

Тха района колхозхоша дика къахьегама толамаш даьхад юртбоахама культураш хьувкъаеча, хьайбай продуктивность алсамйоаккхача. Из бахьан долаш паччахьалкхенга кIа, хьажкIа йохкара шера план дикка тIеxкхоачашъе вIаштIехьдаьннад. ТIайийцача социалистически декхарех паччахьалкхенга докха дезаш хиннар ялат ши эзар центнер хиннадале, деррига декхар 2,1 эзар центнер да. Къаьст-къаьстача колхозаша ялат дохкара план шозза гаргга тIеxкхоачашъяьй. Масала, Орджоникидзе цIерагIча колхозо — 186 процент.

Октябра ах бIаь шу дизара сийна социалистически яхье а баьнна тIадоагIача шерарча хьувкъама лард йоллаш ба хIанз тха боахамий колхозхой. Из къовсам хIанззе а дIабодабаьб къахьегамхоша. Ялат дIадувргдола лаьтта 953 гектарага кхаччалца шердергда, кIа аьттув болашагIа йола предшественникаш хиннача лаьтта де лаьрхIад. Боахамий специалисташа лерхI хIара гектара тIара юкъера лаьрхIача 20 центнерга кхаччалца кIа лаккха, хIаьта района деррига боахамаша деррига доаккха ялат 19060 центнер хургда — укх шера даьккхачул 5560 центнер дукхагIа. Цу гIулакха кхашка минеральни, органически удобренеш товсаш ба хIанз колхозашка. Ерригa а кхашка товса лаьрхIар 10680 тонн органически 230 тонн минеральни удобрени я. Массайолча юртбоахама культурай Iалашдаь фу а цхьоалагIчеи шоллагIчеи классах да. Боахамий кулгалхоша хIанззе а вIашагIъехкай кхаш леладу механизированни звеньяш, царна дIайовзийтай кхоачашъе еза ерригa мероприятеш. Районе вIашагIъеллай хьувкъам лорабара комисси. Цунна кулгалдеш ва райисполкома председатель В. М. Мунаев. ТIадоагIача шера кхо бIаь гектар шерлургда дIадувш дола лаьтта. ХIанз петарах цIендеш латт из.

Деррига гурахьа юв культураш дIаювргйола а зиба лаьрхIа а лаьтта аьха баьннаб колхозий механизатораш. Аьттув болашагIа йола предшественникаш хиннача гурахьа дув ялат дIадувш латт цхьоалагIчеи шоллагIчеи классах долча фуца, кхашка хIанзле 450 тонн органически, 65 тонн минеральни удобренеш тейсай, хIаьта деррига хIанзле дIадийна гурахьа дув ялат 520 гектар да, планах де деза деррига а 953 гектар мара йоацача.

Гурахьа дув ялат дIадера балхаш геттара дика вIаштIехьдаьхад Ленина, XX-ча партсъезда цIерагIча колхозашка. Укх бетта пхитталагIча дийнахьа, планах дIае езача 363 гектарах 263 гектар дIайийнай Ленина цIерагIча колхоза механизатораша, хIаьта дукха тIеxьабисац XX-ча партсъезда цIерагIча колхоза механизатораш а.

ТIадоагIача шера ялат хьувкъе йиш хургья хIара шера чIоагIлуш йоагIа боахамий экономика кхы а тоае.

З. УЛУБАЕВ,
Советски района юртбоахама производственни управлене начальник.

Ферма коллектив балхах лоархIаю

МалгIабикерча «Ингушский» совхоза доахан лелаераштa юкъе хьалхара моттиг яьккхай шоллагIча отделенерча ферма коллективо. Юбилейни декхарех пIей хьатIакхоачаш 3700 центнер шура йохка езаш яр из, 9 октябрь тIаккхоачаш Даьхенна дIаеннар 3760 центнер я.

Из котало йоаккхача хьинаре къахьийгад доярккаша коммуниста Пешхоева Нинас, комсомолкаша Орцханова Мадинас, Балева Ада, скотникаша Алероев Юсе, Кортоев Iумара.

Къаьстта хоастабе беза тIеххьара цIераш яьха скотникаш, хIана аьлча дукхагIча даькъе цар доахан дика доажадар бахьан долаш хIара денна тIаетталу йоаккха шура. Дийнахьа планах 13,5 центнер мара яла ца езача 18—19 центнер шура дIалу ферма.

Цу отделене иштта толамаш даха мишта вIаштIехьдоал хьажа безар кхыча фермай кулгалхой: совхозо кхоачашдац ший декхараш тIеxьайисай.

М. ХАСУЛТАНОВ.

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТАГА, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМАГА, СССР МИНИСТРИЙ СОВЕТАГА

«Венера-4» яха планеташтa юкъера автоматически станци хьаеча, кийчъеча урагIа хецача, сигала гIолла лелийтача дакъа лоацаш хиннача Iилмахой, конструкторий, инженерий, техникий, болхлой коллективаша Iилмахой, конструкторий, инженерий, техникий, болхлой коллективаша раьза хинна хоам бу вай хьамсарча Коммунистически партеги правительстваги, сийлахь-йоккхача октябрьски социалистически революце сийлахьа шовзткъе итт дузача шера партеи правительстваи цхьаьнха а лоархIаме задани кхоачашъяь хиларах.

Планеташтa юкъера космически аре тахнара историе чухь эггара хьалха укх шера 12-ча июне толамца гелиоцентрически орбита тIа яьккха «Венера-4» яха советски автоматически станци Венера яхача планетага а кхаьча, тахан, 1967 шера 18-ча октябре тайжжа Iоессай цун тIехен тIа.

Венера тIа яхийтай планета атмосферана юккъе тохкамаш деяга дунен тIа эггара хьалха Iалашдаь йола Iилман лаборатори.

Хьакхаьчай къаьстта шоай тайпара Iилман даннеш.

Дерригача советски халкъо а санна, оаха донкхал ду Венера тIа кхаьча эггара хьалхара автоматически станци, Бетта тIа кIаьдда Iохайна эггара хьалхара станци а санна вайцига Советски Союза хьаяь а сигалъяхийта а хиларах.

«Венера-4» яха автоматически станци сигалъяхийтарца кхоачашдаьд Маьлха гонахьара космически аре караерзаеча керда оагIув хьайийла дола, планеташтa юкъе наьнъаш дара чоалханегIарча декхарех цаI.

Планеташтa юкъера аре караерзаяра даькъе советски Iилмана марагIдаьнна из тIехдаьнна донкха хIама оаха, автоматически станци хьаеча дакъа лоацаш хиннараша, Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце шовзткъе итт шу дизара хетаду.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитетаи Советски правительстванеи дош лу оаха, Iилмахоша, конструктораша инженерашa, техникаша, болхлоша дIахо а тхоай деррига низаш вай социалистически Даьхен сийле бахьн долаш, ерригача адамлен ираз духьа планеташтa юкъерча космически аре маьршача вахара караерзаяра гIулакха дIатергхиларах.

«ВЕНЕРА-4» ЯХА ПЛАНЕТАШТА ЮКЪЕРА СОВЕТСКИ АВТОМАТИЧЕСКИ СТАНЦИ ХЬАЕЧЕИ СИГАЛА ЙОХИЙТАЧЕИ ДАКЪА ЛАЬЦАЧА ИНЖЕНЕРАШКА, ТЕХНИКАШКА, БОЛХЛОШКА, ЕРРИГАЧА КОЛЛЕКТИВАШКЕИ ОРГАНИЗАЦЕШКЕИ

Деза новкъостий!

Тахан, 1967 шера 18-ча октябре, космонавтика историе чухь эггара хьалха «Венера-4» яхача планеташтa юкъерча советски автоматически станце Венера тIа Iохоаьяй планета атмосфереи цун тIехеи Iилман тохкамий комплекс толаме кхоачашъяь йола Iилман лаборатори. Венера тIа йихьай Советски Социалистически Республикай Союза Герб тIалатта шоллагIа вымпел.

«Венера-4» яха автоматически станци Венера атмосферана юкъеяхай шоллагIча космически сухалца, хIаьта аэродинамически торможени яьчул тIехьагIа къаьстта ший тайпарча паращютни системаца планета тIа Iо а хайна, лерраrIа кхоачашъяьй цо Iилман тохкамий ерригa программа.

Автоматически станци толаме Венера яхача планета тIа яхари чоалханера Iилман эксперименташ яри—из советски Iилманеи техниканеи керда карагIдаьнна тIехдаьнна донкха хIама да дунен Iилмана юкъейихьа лоархIаме ганз я. Космосе керда котало яккхар — Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце шовзткъе итт шу дизара башхадика совгIат, советски халкъа творчески низаш тоаденна хилара, вай Даьхен низ чIоагIбалара, социалистически совленаш тIехъялара дола къаьгга тешал.

Дерригача советски халкъо донкхал ду космосера котале чоалханегIара Iилма-технически проблемаш кхоачашъяьчеи шийна нийсса цхьаькха йоацаш Венера тIа автоматически станци йохийтилга Iалашдаьчеи советски Iилмахой, конструкторий инженерий, техникий, болхлой талантон къахьегамон яьккха хилар.

Маьлха система планеташтеи космически ареннеи тохкам беча карагIдаьннача цу сийлахь-донкхача хIамо цIаьнха а бакъду вай Iилмахоша, конструктораша, болхлоша КПСС XXIII-ча съезда шоашта хьалхашка оттадаь декхараш планагIа кхоачашдеш хилар.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето, ерригача советски халкъо чIоаггIа а дег тIара а даькъала бувц Венера тIа эггара хьалха тайжжа Iоесса «Венера-4» яха автоматически станци дагалоацача, хьаеча, урагIйохийтача, сигал гIолла лелаеча дакъа лоацаш хинна Iилмахой, конструктораш, инженераш, техникаш, болхлой, организацей коллективаш.

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитет.

СССР Лакхехьарча Совета Президиум.

СССР Министрий Совет.

КПСС ЦЕНТРАЛЬНИ КОМИТЕТЕ, СССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ, РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМЕ

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизар белгалдаккхара 1967 шера 3-ча ноябре съездаш хулача Кремлевски Дворце Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета, Советски Социалистически Республикай Союза Лакхехьарча Совета, Российски Советски Федеративни Социалистически Республика Лакхехьарча Совета цхьана торжественни заседани е аьнна решени тIайийцай КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ШАЬЛА РАЙОНА АРГУНА БОЛХЛОЙ ПОСЕЛКАХИ НАЬСАРЕН РАЙОНА НАЬСАРЕН-ВОКЗАЛЕХИ РАЙОНИЙ КАРАРА ГОРОДАШ ЯРА ХЬАКЪЕХЬАРА

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума соцамца Шаьла района Аргуна болхлой поселкахи Наьсарен района Наьсарен-Вокзалехи цар хьалхагIа шоай хинна цIераш а юташ районий карара городаш яр чIоагIдолда.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель **М. ЯСНОВ.**

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Х. НЕШКОВ.**

Москва, 1967 шера, 16 октябрь.

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРА СОВЕТ ГУЛЪЯРА ХЬАКЪЕХЬАРА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА
УКАЗ

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо **соцам бу:** диаллагIа хержача Нохч-ГIалгIай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета шоллагIа сесси 1967 шера 16-ча ноябре городе Грозне гулъе.

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **И. АЛМАЗОВ.**

Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Г. СКЛОКИН.**

г. Грозный, 1967 шера, 19 октябрь.

ДАИМ ШИЙГАРА ХЬОКХАМ ЛУШ

Ди тIехьа гаргаIерт вай мехка Советски Iедал дьнна 50 шу дуза деза Шей. Цу денна къахьегама совгIат кийчдара социалистически яхь. ынача Нохч-ГIалгIай химически завода цехаш, участкаш, сменаш коллективаша доаха къахьегама толамаш денгара денга лахкагIа хул. Царна юкъе даим хьалхалатташ хьайоагIа Паргульгов Махьмада кулгалду басарш деча цеха коллектив. Укх шера цахаддаш цо лелаю завода карара кара тела Ше байракх. ДIахо йодача хана а из карара-ца яйийта лерхI цо. Из хьита хургхилар хIанзлехьа хьахьокхад цеха бехьлоша. Итт бетта плана ханал хьалха кхоачаш а яь, дIабоагIача бетта чутех арахийна продукции массех эзар сома мах а.

Дахахача шера нийс беттачул 30 процент лахкагIа я укх шера цу юкъа къахьегама овсарле. Соаххарчул 80 тонни духхагIа арахен укх шера хIара бетта басараш. Октябра цIей сийна хIинз арахена доладен да нийна къехка керда басар.

Къахьегама хьокхамаш лохахалийтац цеха бохлоша укх бетта а. Хьалхарча ах бетта план 108 процент кхоачаш а еш, планал совгIа арахийна басар иттаж тоннаш я. Къахьста хина къахьегаш я аппаратчика гIончаа Масаева Тамара, Тарамова Кулсун, Бесчетная Надежда, Хайраев Сайда, кхыбараш. Юкъера лахьIача смена нормаш 110—115 процент кхоачайна цар.

Сурта тIа: аппаратчика гIончаа Т. Масаева басара фильтрации яра болх кхоачашбеш я.

И. ПЛИЕВА сурт.

Кердачун инициатор

Хьда лийнна ХьакIвыша Хизар бера хана. Шахьта да а венна висарах 13 шу дахьча дена къахьета дийзар цун шийь нанна новкъостал де гIертар школе деша ваттIашехьа. Казахстане Павлодарски кирпишк еча заводе болх бабь ше паспорт хьайначул тIехьагIа, облпотребсоюзе грузчик хиннав. тIаккха шофера курсаш балха вахар Хизар. Шофер волаш болх баьб.

Чуийна болх а беш сайрийнара юкъера школа йисте а яьккхе аттестат хьаьи Хизара. ЦIьхьабакъла аз никъ мара баь мича вахннаж со аьнна хет цунна ше де лахьаргах дагалехча. Хьата то дерхIар цар институт йоаккхагIа. Дукха уйла ю хIамигача сага дIахо йодача хана шийь вахар малагIча оагIорахьа дерзале деза делгалдеш. ЧIоагIа дагадоал цунна, шенагахьа санна хIанахь институте дешар воде цIагIа а ара а бе безаш бола боль ялач белаж тIа бужаш хилар. Тlаккха могаргдий-теш цунна. Хизарийна духьал отт шийь бера хь. Мел хало хьийгар нанас дезал мела бита гIертан. Из хало наша кхы шахьха баргIайтаргдьяц аз аьнна чIоагIо ю цо.

ЦIьхьабакъда, нанас витац из, — итт класс ма ьяьккхадий Iа, — аьнна ваха кийчо хIана яц Iа, — яхаш. ТIаккха ньнаша дага а вагле 1957 шера Дона тIарча Ростовски машинньалха институте документаш дIачулу Хизара. ТIехьика дIалу экзаменаш, конкурсах чакх а ваьле студент хул нох.

Институте дешаше а ннана новкъостал ду де сайрийна е бийсанна юкъе тайпа-тайпарча балхашка волаш. Иштта кхоачалу студенчески шераш а. ТIехьика институт йисте а яьккха шие ваьча мехка балха хьожаву кьона инженер.

Ер пхелагIа шу да Хизар Грозне автотранспортни ремонтни заводе технически отдела начальник волаш болх беш вола. Из я йоаккхаш шин а бахьаш хила я хьдаргинна: Ше кха балха опыт Iоалье Хизара, болхой байбо, шийь болх лертIа карабердаьбй.

Укх тIеххьарча шин шера къахьтара холу лакхеннай заводе къахьегама овсарле, Iилманга каргIадьянараш балха юкъе а кхухьаш кхьерда Далоаар лохаш. Иштта керда усовершенствовании станокаш, прессаш, технологе прогрессивни метолаш производствина юкъейтIхаш. Уж мероприятеш чакхйоахача лоархIаме дакъа лацар Хизара. Лоацзача хана автоматшийни колинчати валаша реставрашм елга вIаштIехьхьакхаь цун отдела коллективо.

Вай республике юкхьшла автомобили моторий цилиндраш алмазашаIрьелга вIаштIехьаккхаш заводе. Цу гIулакхо дукха къахьегама овсарле лакхий, хIаьта двигателий сборка елга точни методах вIаштIекъахьархиш бахьан долаш 15 проценташ лакхъелар завода продукции дикал.

Боккха общественни болх бу Хизара. хIана партторганизаце шийна тIадилла воаккхIаме декхар кхоачашдеш ва из. АдминистраIие бохама кулгалдар тIахьехьаш лоархIаш хьаззарсьва, Iоттабеха комиссе председатель ва Хизар. Цу комиссе йоккха новкъостал ду заводоуправленица ицьаншайлча звеньешка нийсла дола кхоачамбоаргаш дIадахара.

Дукха хьа йоацыш нов. Киева кулгалдеш йолча комиссе масса оагIорахьа теххар материально-технически отдела болх. Проверка итогаш партбюро заседание йийцар. КхоачамбоаргаIнаш лоацача хана дIадахара сонам тIаийцар бюро.

Коммунистах Киевах доаллаш доладела белгалдара дика гIулакх да из шийна хьалхашка лахкара дехараш уветтанйлце хилар. Дахо шой профессе лакъхьера керда технически литература дешаш, цунах производстве накъаддаргдар хьахкоастадеш творчески болх бу цо. Иштта дика новкъостал ду институтанна деша багIача шинит отдела болхлоша а.

ХьатIадоагIача шейна йоагIача бесса кийчо яра тIаераха я хIанз коммуниста Киева Хизарий уйлаш.

А. ГРИГОРЬЕВ.

ТЕМПАШ ЛОХЪЯЛИЙТАЦ

ГаргIакхоачаш латтача Октябра деза шейна къахьегама совгIат кийчдара яхье йиийча Грозненски аышкабетона конструкцией завода цехаша, сменаша лакха къахьегама толамаш доах. Валовни товарнии продукции арахецара итт бетта план ханал ах бутт хьалха, 15-ча октябре, кхоачашйий завода болхлоша. Укх юкъедисача деношка планал совгIа арахецарга 4 эзар кубически метр аышкабетона изделеш.

Завода цехий коллективашта юкъе къахьста дика къахьегаш я Евдокимов Иван Павлович кулгалдеча маркхала-бетона цхьалагIча цеха коллектив. Ер бутт бойча деношка цхьайтта бетта план кхоачашье лерхI нега болхлоша.

Иштта дика къахьегаш я Лемешко Николай Кондратьевич керте латтача № 2 йолча цеха коллектив а. Итт бетта план 3-ча октябре кхоачашьйий цо. Планал совгIа арахецаргаьа кхо эзар кубически метр аышкабетон. ХIаьта кIира совгIа ха я Сидельцеп Георгий керте латтача цеха болхлоша тIабоагIача бетта чотах къахьега. ХIанзалехьа планах лаьрхIачул совгIа эзараш тонаш асфальт арахийцад цо. КПСС ЦК сентябрьски Пленума решенеща дог гIоздаьккхача цехий болхлоша кхы а лакхъьй къахьегама темпаш.

М. ЗИЗИКОВА,
тха штате йоаца корр.

ИШТТА КИЙЧЛУ ТХО

«Старогрознефть» НПУ болхлоша инженерно-технически болхлоша а вай республике эггара хьалха дIайолайир социалистически яхь Октябра 50 шу дузача денна дикача къахьегама толамашца цIакъабхара. Шоай тоаполамаш яжежа лакха социалистически декхараш тIаийцар цар.

ХIанз инициатораш итогаш ен ба тIайнца социалистически декхараш, мишта кхоачашдаь хьожаш. ЧIоагI дош дехза кхоачашдь мехкдаьттахоша. Нийсенна халонаш эша а еш, дIабьахача нийс бетта бурув а теха эксплуатационникашка дIахецадь вороIр йоккха мехкдаьтта кIеж теха скважина. Тlерча мелашкара эзараш тоннаш «Iаьрьжа дошув» ю цар. Бурув тохара нийс бетта план тIеххьоачашьяй, планал совгIа теха бурув 1362 метр я, из хул тIайийцача декхарел дукха духкагIа. Уж къахьегама толамаш доахача хьнаре къахьегарца белгаьжийна я бурувдетта мастераш А. Б. Сушко, С. М. Свинцов, М. М. Попов, В. Н. Каленов, Б. Ф. Попов, И. М. Шулика, кхыбараш керте латта бурудетттарг бригадаш. Нийс бетта бурув тохара план 106,3 процент кхоачашъйтар цар контора коллективага.

Вай республикерча мехкдаьттахошта юкъе эггара хьалха планированеи экономически стимулированеи керда системага яьнна болх бе йолаелла «Старогрознефть» мехкдьтта промысловни управление мехкдаьттахоа коллектив. Семилетка тIехьахьа шера хинначул 2,2-зза укх шера дукхагIа мехкдаьтта дахкха кхоачашаргх социалистически декхараш тIаийцадар цо, хIаьта цхьоалагIча октябра кхоачашаргх лакхдаьккха мехкдаьтта 2,7-зза лакхденнад. Нийс бетта планах лаьрхIачул совгIа дахкха дахкха мехкдаьтта 27613 тонна я, хIаьта яьккха газ 23,3 миллион кубически метр я. ХьадоаккхачIа мехкдаьттагенн газаген дIабода мах планах лаьрхIачул 7,5 процент лохбаьб. Из бахьан долаш паччахьалкхенна цхьа миллион гаргга сом пайда баьб. Из хул юбилейни декхарел дукхагIа хиина ца Iеш, шера тIайийцача декхарел а дукхагIа. Из бахьан долаш болхлоша поощрени яра йокка фонд а хьахилар.

Мехкдаьтта промысловни управление чуйоагIача промыслашта юкъе хьалхалатт цхьоалагIчен кхоалагIчен мехкдаьтта промыслай коллективаш. Цар чIоагIа кьовсам леаттабу даим юсаргIолаш Памятни байракхаш яхара. КПСС XXIII-ча съезда цIи лелаеча Р. М. Хачатуров керте латтача цхьоалагIча промысла мехкдаьттахоша цIей сийна социалистически декхараш тIаийцадар итт бетта планал совгIа 7 эзар тонн мехкдаьтта 31 миллион кубически метр газ яккха. Уж толамаш кхоачашдарга хьнар кхо ца ден кхьийгар ерригача бригадаша. Дукха скважинаш дийнир. Нийс бетта промысле 250 геолого-технически мероприяти чакхььякхаж. Из бахьан долаш нийс бетта планал совгIа 6856 тонн мехкдаьтта дахкхар. Скважинашта ремонт дика ярах а хьадоаккха мехкдаьтта 681 тонн совдалар. Гуш махиллара итт бетта тIайнна хинна социалистически декхараш нийс бетта тIеххьоачашдаь. Хьнаре къахьег коммунист Ф. И. Щербаков керте латтача Старогрозненски участка коллектив. Цо нийс бетта планал совгIа «Iаьрьжа дошув» 14000 тонн я, хьадоаккхача мехкдаьтта дIабода мах 6,2 процент лохбаьб. Цо торо хилийтай паччахьалкхенна 500 эзар сом ахча кходе. Уж толамаш доахача дизза дакъа лаьцад операторащ В. И. Живодрова, К. К. Брундасова, А. И. Дубинина, И. М. Малышева, кхы дукхачар а. Лакха лоаттаду цар коммунистически къахьегама ударник яхача цIера сий а.

ЧIоагIа чоалханерча мехкдаьтта боахаме къахьег Хаян-Корт яхача участкерча оператораша. Дукха геолого-технически мероприятеш чакхьяхарах, скважинаша беча балха технологически режим нийса леларах цу участка коллективо а ханал хьалха кхоачашдаь юбилейни декхараш. Планал совгIа даьккха мелови мехкдаьтта 2720 тонн я. Цига къахьегама вахте латтахарна юкъе белгалбаьнна дика къахьегаш ба операторащ А. Е. Дронов, Н. Г. Мурадян, В. Г. Стрюков, Е. В. Скориков, кхыбараш.

Промысле керда техникен технологии производствана юкъехьахьара гIулакх а дика лел. Цига эггара хьалха цайда яца болабаьб дIа-юха кхувдачча тарпни установкаш, мехкдаьтта кIеж тоха скважина карееэрзаяра. ГаьIна кхьайн дIаухыйт мехкдаьттен гази, иштта кхы дукхха кердадараш юкьейтIакхаьа. Цар паччахьалкхенна бокхха пайда а баьб. Рационализаторски болх а дика лел цу промысле. Укх шера кийчьий 48 рационализаторски, предложении, царех 31 хIанзлехьа производствана юкъейтIаьхий. Цар паччахьалкхенна 13600 сом пайда баьб.

Мехкдаьтта промысловни управление болх ритмични дIабахийтара чIоагIа гIо ду научно-технически лабораторе болхлоша а химически лабораторе болхлоша а. Даим лакха хулийт цар химреагентий, бурувтохача эшача маркхала, мехкдаьттана, мехкдаьтта тIоанашка чуухийтача хина еча аналивзай дикал. Цига хьнаре къахьегаш ба лаборанташ Кальмус Мария Федоровна, Васкина Надежда, Картурова Людмила. Цига болх беча 13 лаборантах 11 коммунистически къахьегама ударникаш а ба.

ТIайийцача социалистически декхарел дукхагIа мехкдаьттен гази яккхара дизза дакъа лаьцад Шамилев ГIапур керте латтача кхоалагIча промысла мехкдаьттахоша а. Чурча кхоачамех бизза пайда а ийбеш нийс бетта кхоачашдаьд юбилейни декхараш. Планал совгIа даьккха мехкдаьтта 2 эзар тонни газ 500 эзар кубически метри я. Промыслерча 40 мехкдаьттахоча хьнаре дакъа лоац рационализаторски балха тIа. Цар балха юкъейьхача 50 предложене паччахьалкхенна 11800 сом пайда баьб. ТIайийцача декхарех бе безаш хиннар 8 эзар сом мара боацача. Ерригача мехкдаьтта-промысловни управлене рационализаторша укх шера производствана юкъейтIахьача предложенеша бахь пайда 267 эзар сом ба. Цох кхоачамбоарг мехкдаьттахоша, цар кхы а лакхдаьд доаха къахьегама толамаш.

ХIанз тхо цIей дездара производственни объекташ, поменешеш, контораш, учрежденеш, улинаш, болхлой посёлкаш кIираш тохаш, цIеньеш кийчъеш да. Уж балхаш чакхдоахаш ба дIайш активисташ, цаца цхьнапарте, комсомола райкомий болхлой, предприятей кулгалхой, цехий начальникаш, лектораш, пропагандисташ, кхыбараш. Шакха цо хинначьысане дукха укх тIехьарча хана Октябра цIейна йола КПСС ЦК тезисаш лаьца лекцеш ен, беседаш ю. Мехкдаьттахой дош чIоагIа да, цар шоаш лерайа кхоачашдергда.

Т. ГУСОВ.

Дегашка кхоачаш

Грозненски района «Советская Россия» яха колхоз дукхача отраслей боахам ба. Iилманна каргIадьянараш техникаш шерра пайда нийба лелаш колхозоша. Цудуха шерагара шерага дегIабоагIаш латт из.

Юбилейни шера тIайийца декхараш кхоачашдара доккха новкъостал ду колхоза кулгалхошта парткен пачаахьалкхени лоархIамерча решенеех лаьца, хьалхалаттарий опытах лаьца пропагандистах еча пропаганда.

Колхоза производстве доккхий толамаш дахара къахьета доккха новкъостал дир парткома секретара нов. Эзаева кулгалха 54 политинформатора КПСС ЦК Тезисех йийшача лекцеша, яьна докладаша, беседаша. Цу вокхара пропагандистски эскара юкъе 13 саг керттерча дакъе специалист ба. Уж ба агрономаш, доташ, зоотехникаш, хьехархой. «Знание» яхача обшества лектораш. КПСС ЦК Тезисаш кепатеха араяьлча гIоне укхаза йийшай 85 лекци, 22 доклад, 250 беседа яьй.

Пропагандистски болха хьнаре дакъа лоацаш хиннай Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутат, колхоза председатель Абдулсаламов Шахиб. Укх шера бархI бетта наха хьалхашка 25 лекци йийшай цо. Тезисаш, КПСС XXIII съезда решенеех лекцеш йийшай Комсомольское яхача юрта юртсовета председатель Басханов Абдуллас, Кривошеев Яков Ивановича — бархIшерача школа директора, колхоза агронома Мадиев Iейсас, иштта кхыбараш.

Уж лекцеши, беседаши, докладаши кертерча дакъе фермашка, бригадашка, гIишлой объекташка звенношка шерра совдка лелаеча кханара болхлошка хьалхашка.

Цул совгIа дика кийчъяь колхозе гойтара агитация. Массанахьа: центральни уцальбе, кьайхькашка, хьаттахьа баргаго йина я баргI хьоасташ ха кийчъя Тезисашта хетадь плакаташ, стендаш, лозунгаш, кхалкьарка белхлоша дукха тIехьхамаш.

«Советская Россия» яхача колхоза къахьегамхоша сийленца кхоачашьдь юбилейни шера тIайийца декхараш. План нийс эзар центнер болх 9885 центнер хлаг дехьд колхоза Дахьенге. Иштта толамца кхоачашьеш латт кхоачаш къхийла юртбоахама продукциш йохкара план а.

М. ИНАРНИЕВ.

ХЬАЛХАЛАТТА АВТОБАЗА

Iуйрийна ворхI сахьат дала гIьна долаш шоай болх дIаболабу «Грознефть», объединене чуйоагIача автобаза шофераша. Бха яе тоайий, балха арайла мара на езаш хьалхаргIе а кийчий дIаоттаю цар шоай машинаш. ВорхI сахьат даьлча автобазера арайолалу машинаш. ЦIьхьабакъла, царге хьожаш хул коммунисташ-механикаш ии. Чернов. Ботвиник, кхыбараш. ЗIамига дале а сахьат дола машина балха арадийтIан цар. Цхьа юкъ Iалайлеха автобазера шин бIаь сахьта машина арайолл. Уж йолх мухь а нйца Карабулаке, Горагорске. Стари промыслашка, кхычахьа. Бурувдеттарий болх шоай бахьан долаш цхьан минута а сацалатийтац цар.

Шоашта хьалхашка латта декхараш цIена кхоачаш а деш хьнаре кхахьегаш ба цига шоферашта ии. Пищеничный, Казолин, Астахов, Калинин, Макаров, кхыбараш. Коммунистически къахьегама ударникаш ба уж. Даим тIеххькхоачашъю цар сменни нормаш. Мехкдаьтта доахарий, бурувдеттарий хьашташ кхоачашдаь на Iеш, юртбоахамашка а хьнаре къахьегаш дукха шоферий ба цу автобазе, Гораченистиченски яхача совхозе хьнаре къахьегаш ба шоферашт ии. Сайдулаев, Астапов, Исмайлов, кхыбараш.

БIаь совгIа коммунист ва автобазе. Эггара лоархIамертIарчен бекхтохамегIарчен участкашка дIаоттаьбь коммунисташ. Цар дика вIаштIехьабахьаб къахьегам. Из бахьан долаш ханал хьа, 10-ча октябре, кхоачашдир автобаза болхлоша коллективе Октябра цIей сийна тIайнна социалистически декхараш итт бетта плани.

Планах лаьрхIача совгIа дIа-юха бихьа мухь 93 эзар тонна я. Мухь дIа-юха бахьарга дIабода мах 7,9 процент лохбаьб. Къахьегама овсарле план 12,7 процент тIеххьоачашьяй. Планах лаьрхIачул совгIа укх шера пачаахьалкхенна баь пайда 119 эзар сом ба.

Октябра цIей дездара автобаза ков, цехаш, гаражаш культурно-бытови объекташ кийчьеш ба автобаза болхлой. Цу дакъе а хIанзделха дукха балхаш чакхдаьккхад.

М. ЗАХАРОВ.

ТУРКМЕНСКИ ССР ТАХАН

В. И. Ленина цIерагIа йола Чарджоусски суперфасфатни завод—туркменски химе духьашхаръяр. Укх шера шоллагIча квартале химически промышленноста предприятеша лелаяьча ЕррIгсоюзни яхье шоллагIа моттиг яьккхай цун коллективо. Дукха ха йоацаш укхаза эксплуатаце дIаенний керда аммонизированни суперфосфата цех.

В. Меренкова сурт. ТАСС фотохроника.

IОХАЙНА МОТТИГ—ВЕНЕРА ЯХА ПЛАНЕТА

Венера— Лаьттанна эггара гаргагIа йола Маьлха системера планета. Цхьан шерен ах шерен цкъа 40 миллион километр гаргга, Беттал бIазза гонагIеч цхьан дахазен хIана аггад аьнна Марсал гаргагIеи. Лаьттанна Iотlаа йиш йолаш я Венера, 108 миллион километр гаьна гIолла Маьлхах гонахьа кхест из. Лаьттангачул ноазза духхагIа хIаьна кхачаш аьнна маьлхахара гIовхали сердали кхоач Венерага. Цун шу—Маьлхена гонахьа гобоаккха ха 225 ди-бийга за. Иштта да Венера шийь орбитана гонахьа лелара хьалаш.

Планета Iаламах шийх аьлча, дукха за яьккхай вай кхьметтел цхьа бахьан а цунах даьла ца хоьш. Планета тIатеlla дIакхьийзай 1761 шера вай сийлахь-воккхача дай-мехкахочо М. В. Ломоносова хьайийлла эшнача атмосферон чакхса деагIаш дехьаккха моттиг даха вIаштIехьа цу толлаш хиннача моркхий бьехьаш тIехлаш. Из бахьан долаш бетта я Маьхса Зараш санна доьза Венера тIехь кхьахан карт оттаде хьайна йиш яц. Цун атмосфера хIана вIаштIехьабахьа мухь тIа пара хул совнагIа, хацар Венеро шийь соала гонахьа гобоаккха ха (дени бийсаи дакъах). пространствера цу соана голам (цу доала ха белгалйоаккхаш йолаш), хьакхетта. Венера диаметр боккьона болх доархIам а. Хоаш хиннар Венера лаьттаI кIезиг-дукха тIайпара хилар — цун диаметр тIабтайпара сонанех 12.200 километра 12.600 километрашна юкъе а.

Дуккха астрономаш кхо бIаь шера гIийртаб визуальни, фотографически, спектральни земан дахарца Венеро болхакакхаха са малагIа я хьажа. Масса тайпара даннеи хьаьлттааш хIанз тахан дIаараш — Венера шийь оса гонахьа 21 сахьатагара 225 ден бийсаген хьачталлаш (юкъера а цунах бу хулар аьлча, Венера цхьа оагIум Маьлхахара болаш хулар. Бутт Лаьттанаха болаш санна). Цхьа бакъда, сеплара дукха уж хIамаш делхара ва хIанз ха хила тIам хилланзар. — цул хьалагIа бахь хиланзар.

Итт шу хьалхагIа дезна Iомае йоладелах Венера, стратостатиш планеташта юкъерча станцейш новкъосталйа тохкамаш дара керда методаш юкъе а кхухьаш; Сердала зIанаршта (хIаьта иштта ультрофиолетовни инфракрасни зIанараштта юкъе а) лоархIамера соне йолаш я планета гIенаш; уж планета моркхий тIоанахи кхьатача атмосферахи паргIагIа чакха яьлча, дукха хIамаш дувца йиш йолаш я кхьалла тIехьха лоаттамах лаьца.

Масала, 1965 шера советски астронома А. Д. Кузьмина вIаштIехьабаьлар американски радиофизикаша Б. Кларкаца цхьана хьалхалтта шийь тIайпарча прибора — радиоинтерферметра — новкъостала планета чIоагIача шара диаметр меллай ха: 12.114 километр. ШоллагIа шера американски Iилманхоша радиолокаце методаша из результат бакъ а ец, нийсйир — Венера диаметр 12112 километр я (лаьттан диаметр—12750 километр). Моркхий тIоа меллаб бIубеннагIа къоастадар 12200 километр хьалкхьачча профессора Д. И. Мартынова. Цун малла, да, планета тIехьа 50—60 километр лакха из хилар.

1961 шера дийзадоал радиолокация юкъекхиара йиш хилийтар Венер тIоаьта дукха хьал тIехь дIадаьа цу тIехьагIа моркхий тIоанашка юкъе хоаддаь. Из кара юкъе зIамига дакъа лаьцада академика В. А. Котельникова кулгалчеча советски радиофизикий группа. Цар результаташа (американски радиоастрономий результатташа гаргга йолча) доархIаме хIама гучадаьккха кхоачашно: Венера соана гонахьа тIехьашкахьа кхест, вешта аьлча, нагахьа санна планета Къилбаседелоагахье хьежача, сахьта тIахь кхестачахьа (Лаьттен Уранагара дIахьа кхьаш). Из бахьан долаш тIехьа кхахьара тIехьа дукьбалара олгIоархьа кхест). Венера гобоакка ха 243 дийга Лаьттан шерта тIахьа лаьтагIа дIахьа тIеххьа дукха ах кхест да. Долче, бийсе я цу 117 дийга хьашта 24 бийсе. нагахь санна Венера Маьлха гонахьа кхестар а теркадийча, цига мукIагIа дийа бийсей хьашта Iалая, лоаттамах. ...

Венеро, 1956 шера а гучадьяначох, радиотагIIеш етт. Венера тIара кхьахьа радиозIанараш йистаро йиш хулийт цун тIехен тIара температура нийсса, нийсагIа аьлча, — радиотагIеш арахецарга йолча тIехка. Венера радиотемпература СССР-е Iалманархоша дукха йистай Пулковски обсерваторе, СССР Iилмай Академе П. Н. Лебедева цIерагIа физически институте радиоастрономаша а хIаьта иштта доаздол американски дукхьахча тохкамохо. Цар масане а хьахьоха Венера тIара температура геттара лакха хилар: Цельсе плюс 200 — плюс 300 градус гаргга. ХIаьта а нагахь санна Венера метте вай Лаьтта дIаоттадича, цун юкъера температура Цельсе плюс 50 градусал лакхагIа хургьйар. Цул совгIа, термоэлектронни новкъостала Венера моркхий тIоанаштар хилар йист тIехьа (тIо) ...

...

Сел лакха хIанай из тIаккха? Из къайле хара керттера ши гипотеза ена: хьалхарчар «парникови». Иштта гипотезаш, парник санна латт Венера атмосфера, маьлха зIанараш (духказа а дIалхаржачу тIехьагIа) ...

Парча моттигашка хувш-хувшлуш хилара йиш йолаш я номосашка Цельсе плюс 130 градусагара Иже эттача Маьлха вIал Цельсе плюс 480 градуса гаргга хиларан.

Венера тIара уж шоай тайпара хьалхи доаза гIертан дукха къахийгад советски астрономаша В. И. Мороз, А. Д. Кузьмин, Г. М. Стрелков, кхыбараш а рьабзолаш бола Iилманоша теоретикаша. Белгалла лаьца, къопера радиоастронома Г. М. Стреланна вIаштIехьйаьнна дукхагIа диллача «парникови эффект» хьахьюха.

Венера атмосфера углекисли газа тIаргахьяьккхай 30-ча шерашкеха а спектральни анализа новкъостала. Цигара цун дукха лаьттан атмосфере из гульхьаралд 500—1000-зза тIех яа. Вож йолаш газаш кIезиг-дукха тIехдоаьла, хьаргIара кийнарий ва яр. Из — хIаране къаьст-къаьста йоаккхаш СССР-е В. И. Морозеи США У. Синтанен хьагучаьккха углерода окись, стратостатмэ тIаьвзе дIахьа ламашкахьа станцейшара зенарш хьажача хана белгалонаш гучаяьнна из тIера гIетта Iы. Комнски астрофизически обсерваторе В. К. Прокофьев, Н. Н. Петроваийен гучаяьнна кислород. Дукха ха йоацаш француски астронома Пьерри Жанина Коннен Венера атмосфера иштта хьагучаяьккхай кIезиг-дукха хлороводороди фтороводороди.

Из къайлагIара планета Iомаеча керда зама хьайийлла планеташта юкъе лелаеча автоматически станцеша. Эггара хьалха Венерага бода нийкъ биллаб 1961 шера 12-ча феврале сигальхьийча. 1961 шера 19-ча мае Венерана юкъе гIолла тIеххьаьнна «Венера-1» яхача советски станце. Цунна тIехьа яхар американски «Маринер-2». 1965 шера ноябре кьалагIара хьайийлла «Венера-2», «Венера-3» яха советски космически станцеш. 1966 шера 1 марта исторе чух эггара хьалха шийна советски вымпел а йолаш цун тIехен тIа Iоессар «Венера-3».

«Венера-4» яхача станце бихьа исторически нийъ советски станцеша хьалкхоачаш Венерага хьажа пхьаьаш закономерно дIахо хьахара майан доладелла. Шеко йоацаш, из доккха керда хIамаш гучадоахаргда цун Iалам довзара.

В. А. БРОНШТЕЙН,
физико-математически Iилмай кандидат. (ТАСС).

ДАЬХЕН РУЗКЪА СОВДОАХАШ!

НОХЧ-ГIАЛГIАЙЧЕ ЮБИЛЕЙНИ ВАХТЕ 50

Дукха ха йисаяц Октябра 50 шу дуза сийлахь-доккха ЦIей тIаккхача. ХIара денна толамаш совдоахаш къахьег Нохч-ГIалгIайчен къахьегамхоша дезача ЦIей сийна. Тахан укх оагIо тIа оаха кепатох юбилейни вахте латтача Шелковской района боахамий къахьегамхой гIуллакхаш дувцаш йола материалаш.

ДОГ ГIОЗДОАХА ЭРГАЛОНАШ

Коллективизаци йолалуш 1929 шера Шелковской района юртбоахама артелашка 194 хьайба юкъара хиннад. Ялх трактор а йолаш цу шера МТС вIашагIъеллай.

ХIанз района боахамашка 10196 бежани 270.577 устагIеи ба. Духхьала «Красный пахарь» яхача колхоза ба 53000 устагIа, 1775 бежан.

ХIара колхоза ший машинно-тракторни парк я, хIаьта дерригача района боахамашка 400 трактори 283 грузови автомобили я.

Ерригача республико дохкача тхах ах гаргга цар Шелковской района боахамаша дохк.

Хьинаро даьха толамаш

Укх тIеххьарча шерашка лакхача темпашца дегIаихаб вай республика а хIаьта иштта тха района а юрта боахам.

Массехк цифр йоалаергъя аз Шелковской районах лаьца. 1958 шера денз дерригa доаккха ялат 1,5-зза дукхагIа а хинна 1966 шера 23,1 эзар тоннага дIаккхаьчар. Цунга хьежжа лакхлу хьувкъам а: 1958 шера 14,0 центнер мара ца яьккхача, соахка 20,5 центнер яьккхар хIара гектара тIара.

Дикка дукхагIа лха а паччахьалкхенга йохка а йолаеннай хьайбай продукташ. Колхозий ахчан доходаш 1958 шера денз шозза совгIа дукхагIа а хинна, 1966 шера 12,8 млн. сом яр.

IалаЬмате боккхача лоархIаме хилар КПСС мартовски (1965 ш.) Пленума решенеш юрта боахама дерригa доакъош дIахо айдара.

Цун решеней ларда тIа юрта боахамга йохийта паччахьалкхен капиталовложенеш дукхагIа хиларо, материально-технически Iалашо тоаяро, паччахьалкхенга юрта боахама продукташ йохкара чIоагIа планаш оттаяро а царех тела маьхаш лакхдаро а, колхозаши совхозаши боахама гIуллакхашта дукхагIа шоай мукъагIа йитаро — цу доллача хIамаша дикка совбаьккхаб юрта къахьегамхой балхацара материальни безам.

Укх шера ерригача районе лаьтта хаоттама хьалаш аьттув боацаш хиннадоллашехьа а хIара гектара тIара даьнна ялат 19,3 центнер хилар, хIаьта хьажкIаши дугеи чуйийца даьннача тIехьагIа лаьрхIача хIара гектара тIара боала хьувкъам 21,0 центнер гаргга хургба, соахкарчул ах центнер дукхагIа.

Шера планах паччахьалкхенга 4 эзар тонн йохка езача метте, дехкар, хьажкIаши дугеи доацаш, 4200 тонн ялат да. ХIаьта дерригa а лаьрхIача укх шера дохкаргда 7 эзар тоннал кIезигагIа доацаш ялат. Иштта да района къахьегамхой декхар, хIаьта из цар тешшаме кхоачаш а дергда.

Ялата культураш кхееча карагIдаьннараш эгара дикагIа да «Путь к коммунизму» яхача колхоза ахархой (председатель нов. Н. Н. Травин, керттера агроном Н. С. Булинный). Колхоз бIарчча хьайийцача 2431 гектарах хIара гектара тIара 24,2 центнер яьккхай. ХIаьта нов. Лобов бригадир волча 1-ча комплексни бригаде 559 гектарах хIара гектара тIара 31,1 центнер кIа даьккхад.

Ялата культурай лакха хьувкъам кхебаьб (23,7 центнер) «Красный пахарь» яхача колхозе, къаьстта лакха хьувкъам кхебаьб укх шера нов. В. И. Михальченко бригаде — 42 гектар йолча участка хIара гектара тIара 59,4 центнер. Цу цифро хьахьокх ялата культурай хьувкъам дIахо лакхбара даькъе оарцагIлаханза дола тха кхоачамаш IалаЬмате доккхий хилар.

Чуйийца йоалаш латт комсаш. Паччахьалкхенга уж йохкара план сентябрь беттехьа а кхоачашъяьй. Комсий лакха хьувкъам чуйийцаб «Коминтерн» яхача колхозерча нн. Масловайн Лобовайн бригадаша, «Червленский» колхозерча нов. М. М. Молодченко бригадо нн. Кибличенко, Еремина звеноша, хIаьта нов. Пузиной звенос хIара гектара тIара гулъяьй 110 центнер совгIа комсаш. Из республике дикагIа бола хьокхам ба.

Шерра шера чIоагIлу юкъарча хьайбай доакъарий база. Йол кийчъяра план кхоачашъяь бовла боахкхаш леладераши механизатораши. Укх шера кийчъеча аьлах нийсса ах люцернах яьккха йол хургья. Эгара дукхагIа доакъараш кхедаьраш «Коминтерн» яхача колхоза тракторно-полеводчески бригадаш я (бригадир нов. А. К. Деревянко). Цар йол кийчъяра план дикка тIеххоачаш а яь, 4500 тонн Iоаяьй из. Ленина цIерагIча колхоза кхаш леладераша а шортта доакъараш кийчдаьд шоашта укх шера. Йол эгара дукхагIа гулъяьй «Красный пахарь» яхача колхозе, вешта царна-м дукхагIа эша а эш из. Геттара нийса гIулакх да колхозе ше доакъараш кийчдешшехьа а, доахана Iадоаккхаргдолчча моттигашка уж тIаозар.

Района кхаш леладераша геттара дика хьувкъаьй силосни хьажкIаш. Къаьстта дика хиннай укх шера пожнивной хьажкIаш. Вешта дIа а йийнай уж геттара дукха. Пожнивной культураш дIаера план дикка тIеххоачашъяьй. ХIанзле эгара дукхагIа хьажкIаш чу а ийца, царех силос кийчъяьй «Коминтерн» яхача колхозен (8 эзар тонн), Кирова цIерагIча колхозен (6 эзар тонн совгIа).

ЦIейна дикача производственни хьокхамашца накъаболх тха хьайбаш леладераш. 1-гIа октябрь хьатIакхачалехьа 112 процент кхоачашъяьй тха дIалалара шера план, фуаш дохкара — 108 процент. Соахкарчул дикка дукхагIа кийчъяьй хьайбай продукци: дулх 5 процент, шура 1 процент, тха — 7 процент, фуаш — 11 процент.

ХIанз шурен дулхи дохкара шера планаш ханал хьалха, вешта аьлча юбилея цIей тIакхоачаш кхоачашъяра оарцагIдаьхад низаш. Цунна эша торонаш йолаш а я, хIаьта хьайбаш леладераша тIайийца декхараш кхоачаш а дергда.

Хьайбай продукташ дукхагIа яхарцеи йохкарцеи цхьана лакхлу цар продуктивность а. ХIара Iаттагара йоаккха шура соахкарчул 6 килограмм дукхагIа хиннай, юкъера лаьрхIача хIара устагIанна тIера доаккха тха 200 грамм дукхагIа — 5,4 килограмм да.

Укх шера хьайбай боахама массе даькъе хIана дац аьнна хьокхамаш дикагIа да «Коминтерн» яхача колхоза фермай болхлой (председатель нов. В. Г. Табацкова керттера зоотехник Д. В. Потатня). Цу боахама ханал хьалха кхоачашъяьй паччахьалкхенга хьайбай продукташ йохкара шера планаш: дулх дохкара 108, шура — 106, тха — 132 процент. Дулхи шурен дIахо а дохкаш латт.

Дикача доакъарашца жа кхабар бахьан долаш дикка совгIа доал царна тIера тха. Физически дозалах тха даккхара план 120 тонн йолча метте, даьккхар 154 тонн я. Юкъера лаьрхIача цхьан устагIанна тIера доаккха тха 0,9 килограмм дукхагIа хиннад соахкарчул. Цу боахама дикагIа болча жа Iуша масала, вокхагIа волча жа Iуно Божов Имагула соахка бIаьстап юхье даьча Iоахарех хIаранена тIера 8,3 килограмм яьккхай. Из хьокхам районе эгара лакхагIа ба. ВоккхагIа волча жа Iуп нов. Семикозова Iулацарча хIара кана тIера зачетни дозал лаьрхIача 16,1 килограмм тха даьккхад.

ЦIейна дикача хьакхамашца накъабоагIа «Путь к коммунизму» яхача колхоза хьайбаш леладераш а. Цар хIанзле а кхоачашъяьй паччахьалкхенга дулх, шура, тха дохкара диера план. Цу колхоза доярка нов. Булан Верас укх шера 9 бетта хIара кхоабача Iаттагара 3068 килограмм шура яьккхай, шера декхарах яккха езар 3100 килограмм мара йоацача. Цо эгара дукхагIа яьккхай шура тха района колхозий доаркашта юкъе. Районе хьалха латтачарца ба цу колхоза дуккха жа леладераш а. Колхозе юкъера лаьрхIача цар хIара 100 жийна тIехьа хьалкхебаьб 116 Iаьхар. ХIаьта вокхагIа волча жа Iуно нов. Канакова цхьаккха ца къастийташ хIара 100 жийна тIехьа хьалкхебаьб 136 Iаьхар.

Ленина орден лелаеча «Шелковский» яхача племовцесовхозерча Социалистически Къахьегама Турпала Эсмухамбетов Наурде хIара бIаь жийна тIехьа хьалкхебаьб 140 Iаьхар — районе эгара дукхагIа, хIаьта устагIанна тIера 6,9 килограмм тха даьккхад. ТIехьара къоастадеча хана эзача цун хIара Iаьхара дозал 29,8 килограмм хилар хIаьта 20 килограммал кIезигагIа дозал долаш Iаьхар-м цун цхьаккха а бац. Уж дика жа да. Нов. Эсмухамбетова ший говзалца цIаькха а хьахьекхад, грозненски фух долча жена тIера тха дукха даьккха ца Iеш, дулх а дукхагIа даха йиш хилар, жа леладара дуккха специалисташ цунах хIанз а шеко йолаш бале а.

Района коа тIара оалхазараш леладерашта юкъе дуккхача шерашка хьалхалатташ хьабоагIа Ленина цIерагIча колхоза оалхазарий фермай болхлой. Масала, укх шера 9 бетта хIара яхкача котама тIехьара 136 фуъ е соахка цу ханналца гулдаьрел 12 фуъ дукхагIа гулдаьд Кравченко Мария Тимофеевнаси Иванов Георгий Васильевичеи.

Района колхозийи совхозийи берригача къахьегамхоша шоай хьинар ца кходеш болх бар бахьан долаш управлене дерригача йоахамашта хьатIайоагIа ахчан доходаш, 1-ча ах шера результатех, дикка алсамъяьхай. Ерригача колхозашта хьалхарча ах шера планах хьатIая езаш хинна ахчан доходаш 5,3 миллион сом хиначa метте, хьатIаенар 6,8 миллион сом я. Смета дикка тIеххоачашъяьй Ленина цIерагIча колхозо — 162 процент, Кирова цIерагIча колхозо — 174 процент, «Коминтерн» яхача колхозо — 146 процент. Ахчан доходий план тIеххоачашъяро ерригa колхозаш къахьегамах ахчанца мах тела а духхьалара банковски кредиташ ийде а йовларо аьттув бола хьалаш хилийтад колхозхой къахьегамах ший ханнахьеи гарантированнии мах телара, хIаьта из бахьан долаш тха района юрта боахама къахьегамхой хьал-торо а вахара боарам а лакхбаьб.

Сийлахь-доккха цIей тIаргакхаьчача деношка хиннача КПСС ЦК сентябрьски Пленумо тIайийцар советски халкъа хьал-торо дIахо лакхъяра хьакъехьара соцам. Цун решенешкара тхона гу Коммунистически партеи Советски правительстваи советски сага вахар тоалара, социалистически общества материальнии духовнии низаш тIа-тIа дукхагIа дегIакхувлара чIоагIа еш йола йоакхо.

Цунна жоп а луш оаха массане а цхьатарра тха къахьегама хьинар ай а даь, толаме кхоачашдергда Советски Iаьдала 50 шу дизара сийна тIайийца тхоай социалистически декхараш.

Г. САМАРСКИЙ,
Шелковской района юрта боахама производственни управлене начальник.

Ткъаь итт шу да Нагуманова Галинас доаркалла болх бу. Районе меттел ерригача республике йовзаш я из. Цун къахьегама сий даьд Даьхено — Ленина ордено сийрда боах доярка накха. Укх дезача шера а ший хьинар кходеш яц хьалха латта доярка, хIанзле хIара ше кхоабача Iаттагара 2400 килограмм гаргга шура яьккхай цо.

Сурта тIа: Г. Нагуманова.
В. Куцая сурт.

ХIАРА ШЕРА—ДУКХАГIА

Дукха да тха районе шортта юкъара хьайбаш дола боахамаш. Царех цIа тха колхоз а я. Шерагара шерага дегIаух тха хьайбаш леладерий опыт, цудухьа хIара шера лакхлу боахама хьокхамаш. Дика толамаш даьхал оаха юбилейни шера а.

Тха колхоза толамаш дахара керттера бахьан цун дика вIаштIехьъаккха доакъара база йолга да. Укх тIеххьарча хана шерра-шера планах лерхIачул дукхагIа Iалашду боахаме гIожа а концентрированни а доакъар. ХIанз боахаме йолаш я 17 эзар тонн силос, 4 эзар тонн йол, 1,5 эзар тонн концентраташ. Цул совгIа ахкан замалахьа даим сийна конвейер йолча доажаду хьайбаш. Иштта укх шера бIаьстан юхье гурахьа дийнача рожь тIа доажадир доахаш. 280 гектара тIа дар из. Рожь ниа доалладе а заа доладир 79 гектара тIа дIадийна кIа. ДIахо аргI-аргIагIа 130 гектар суданка, 460 гектар моша хьажкIаш, эгара тIехьа 270 гектар люцерна юайир. ХIанз фермашта гонахьа йийнача люцерна тIа доажаду хьайбаш.

ШоллагIа бахьан да 1966 шера денз тхо доахана Iул тоале доладалар. Къаьна кIезига шура луш дола доахан, иштта воча фух дараш Iула юкъера дIа а даьха тхоай боахаме хьалкхераь дикача фух дола шинараш дIатехар оаха Iулах. Ах Iул иштта эргадаьккхад. Шерра цу тайпара болх чакхбаьккхача хьалхарча хана деттача доахана продуктивность лохлуш моттигаш хилар, цхьабакъда колхоза специалисташеи фермай болхлошеи из болх теркаме, уйла еш лелабарах хьайбай продуктивность лохъялийтаяц, из 25 процент лакхъеннай. ХIара Iаттагара укх шера яьккха шура 1800 килограмм гаргга я. Планал совгIа 130 тонн шура ехкай колхозо паччахьалкхенга. Геттара хьокхаме ба З. И. Мерфиянская заведующи йолча йиълагIча ферма коллектива болх. Цар дукхагIа яьккхай шура. Доаркашта юкъе яьржача социалистически яхье хIанз хьалхалатт Патотня Иринеи Сысоева Лидаи. Юбилея сийна тIайийца декхараш кхоачашдаь бовла гаргга ба уж.

Лакхача толамашца дезду сийлен ЦIей колхоза жа леладераша а. Царна юкъера а хьакъоастае йоагIа Кожов Имагула кулгалдеча бригада коллектив. Планах лийрхIар 5,1 килограмм мара йоацача 8,3 килограмм тха даьккхад цар хIара устагIанна тIера. УстагIанна тIера 0,5 килограмм мара цул кIезигагIа лергадац тха Эльдерхановеи Яхотовеи кулгалдеча бригадаша а.

Колхозо хIанзле шера планал совгIа 65 тонн дулх дехкад, тха дохкара шера план а дуккха тIеххоачашъяьй.

БIарччача шера дийнахь а бус а доажаду оаха жа. Йоачан йолча хана мара желашка чулахкац уж. Цул совгIа йол, силос, концентраташ екх царна.

Тха боахама фермашка лелабеш 31 эзар устагIа ба. ХIанз искусственни осеменени еш ба жа леладераш. Из болх беш цхьайтта пункт я. ХIара пункте квалифицированни техник хьожаваьв. Осеменени е эзар ине эзар жий ба.

ХIанз кошараш е езаш хинна ремонт чакхйоаккхаш латт, доакъар фермашка хьатIаоз. Иштта тоадаьд жа Iуй дезал чубаха цIенош а. Царех дукхагIа бараш колхозо хьалдаьча кердача цIеношка чуIеш ба.

А. КОЛЕСНИКОВ,
«Коминтерн» яхача колхоза зоотехник.

ДУГА ГОВЗАЧА КУЛГАШЦА КХЕДУ

КхоалагIа шу да Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхозе Тучин Иван Кирьяковича кулгалдеча звенос дуга кхеду. Хьалхарча шера из маьхера культура 107 гектара тIа дIайийнаяр звенос, хIаьта хIанз цар чуэцаш дола дуга 232 гектара тIа да.

Звеной балха практико хьахьекхад нагахьа санна договорах болх бе кхычахьара нах хьатIа а ца кхувлаш колхозхоша шоаш агротехнико яхача тайпара дуга кхелеш хилча, цун лакха хьувкъам кхебе йиш йолга. Иштта соахка шоашта лоаллаха договорах болх баьча нахачул 4 центнер дукхагIа а даьлар цу звенона хIара гектара тIара дуга. ТIаккха колхозхоша кхедаь дуга пайданегIа а да боахама.

Дуга инженерни системах йийкъача 5—6 гектар йолча участкаш тIа дув укхаза. Соахка гурахьа ззаь ахалехьа хIара гектара тIа 20 тонн кхо диллад. Цул совгIа бIаьстан юххье тIаьдача хана минеральни удобренеш тейсай. Хан-ханнахьа эшшача боараме хий дийхкад.

ВорхI комбайн я хIанз Тучина звено участке дуга чуэцаш. Массанел дукхагIа дуга оард Ерохин Михаилеи Тучин Иванеи комбайнаша. Дийнахьа царех хIаране ворхI-ворхI тонн дуга оард.

Аханел совгIа йолча участка тIара дуга чуйийца баьннаб укхаза. Цигара хьадаьнна дуга 600 тонн гаргга да. ХIара гектара тIара 45 центнер хул цох, план 35 центнери хIаьта тIайийца декхараш 37 центнери мара йоацача.

Дуккха лакхагIа ба «Узрос» яхача фух дола дуга дIадийначара хьахула хьувкъам. Из гектара тIара 60 центнерага дIакхоач. ТIадоагIача шера цу сортах дола дуга дIадуврга оаха, — йоах звеньевойс.

Планал совгIа звенос чуйийцача дугах нийсса ах из кхелаьчарна кхоачаргда. Цул совгIа царех хIаране бетт-бетта 130 сом алапи ийдаьд. Иштта пайдане я из культура боахама а из кхедерашта а.

Сурта тIа: П. К. Тучин дугага хьожаш.

В. Куцай сурт.

БЕРКАТ СОВДУВЛ

Советски Iаьдала шовзткъе итт шу тIакхоачаш къаьгга гу артель вIашагIъеллача хана денз тха колхозхоша хьийга къа. Ткъаь вурийтта шу хьалха артела юкъе баьккхача къобарий массехк боахамгара говраш, къаьна нохараши маккхаши, ялат оарда цхьа машини массехк тонн фуи мара кхы хIама дацар.

Эгара хьалха цхьана дув ялат кулгашца дIатоссаш дийра, гаьнагуйра тIехьаяххалца марсашца хьекхар ялат, катокашца аьрдар.

ХIанз кхыча тайпара да тха кхашкара сурт. Дийнахьи буси таташ ца социйташ болх беш я тайп-тайпара тIехдика юртбоахама техника: кховзткъа совгIа трактор, тайп-тайпара ткъаь итт гаргга комбайнаш, сеялкаш, деза нохараш, лущильникаш. Хьалха хий на кхоачаш хиннача лаьтта хий тIадохийташ 60 километр совгIа сангар я. Тоаеш цунна гIулакх де кхоаву экскаваторщик.

Дукха лаьтта да колхоза доаладаьа. Йиъ эзар гектар совгIа районированни дикача сортах долча фуца гурахьи бIаьстии юв культураш дIаюв оаха. Керттерча даькъе колхозе дIалув кIа «безостая-1» да. Тха хьалашка юкъера лаьрхIача хIара гектара тIара 30 центнер йоаккх колхозхоша, хIаьта дика шаьрдаь тоалаьча лаьттан участкаш тIара 60 центнер кхею. Укх шера хIара гектара тIара 25 процент ялат даьккха. Даьхенна 1500 тонн ялат дIаденнад.

Растениеводство дегIаахарга хьежжа дегIабоагIа хьайбай боахам. ХIанз боахама керттера дакъа да аз. Кховзткъа эзар биткъа хьоаса бола «грозненски» фух дола жа, цаI ах эзар гаргга бежан, ши эзар гаргга хьакха, пхи эзар котам я боахаме.

Иззал юкъара хьайбаш доакъарца Iалашдара чIоагIа база еза. Цудухьа цу гIулакха боккха теркам тIабохийт оаха. Хьайбаш Iангардахара укх шера планах цхьа эзар тонн Iалаьъе езача бархI бIаь тонн гIожа доакъар Iалашдаьд оаха, цунца дукхагIа дол ча даькъе дикагIа йола люцерна я. ВорхI бIаь гектарах хIаране тIара 25 центнер йоаккхаш кхоаза хьокх оаха из. ХIанзле ялхайтта эзар тонн силос еллай, хIанз а беш ба из болх.

Дика къахьийгад укх шера жа леладераша. Паччахьалкхенна ши бIаь тонн толашагIа дола тха дIаденнад цар. Тха дукхагIа даккхарай жа лебадарай лакхара хьокхамаш гойтад воккхагIа волча жа Iуна Ю. Вагапова бригадо. Планах хIара жийна тIера 4,5 килограмм яккха езача 5,1 килограмм тха даьккхад, хIаьта 1966 шера бIаьстан юхье даьча Iоахарех хIаране тIара 5,6 килограмм яьккхай. ХIара бIаь жийна тIехьара 115 Iаьхар къоастабаьб. Цул тIехьабисац лакха хьокхамаш даьха боккхагIа бола жа Iуй Н. Байрамбаев, Б. Баймурзаев, У. Межидов.

Иштта хьинар совдаьккха къахьег колхоза доахан леладераша. Цхьоалагiа ноябрь тIакхоачаш паччахьалкхенга шура йохкара план кхоачашъе лерхI цар. Планал ши бутт хьалха 770 тонн шура дIакхоачаргья Даьхенга. Шоай беррига ниа тIабахийта къахьег план кхоачашъеча дакъа доацаш социалистически яхье хьалха латтача доаркаша Е. Драничниковас, П. Беловас, Г. Нагумановас, кхыбараша. ХIара кхоабача IаттагIара 3300 килограмм шура яккха социалистически декхараш тIайийцача царех хIаране денна доп чIоагIа долга гIулакхаша хьахьокх. Шоаш тIайийца социалистически декхараш кхоачашде гарга ба уж.

Хьайбаш леладерий къахьегам нийса вIаштIехьбаккхараи хьалаш тоадараи дукха къахьег колхоза правленеи специалисташеи. Жа Iулаш мел долча дика аьттув бола желаш хьалъяьй, царна юхе хьалаяь жа Iушта чуIе дика цIенош. Беррига кхоачам болча хIанзарча цIеношка фермашта юхе бах доаркаш. Хьайбаш чудоахкхача помещенешка йIайха я, цар чу автопоилкаш я, механически кхо аралоахаргдолаш скрепкови транспортераш оттаь дола гаргга да тхо. Цу дикача гIулакхаша аттача боаккхаргба скотникийи доаркайи болх.

Дукха ха яц боахаме чIоагIа лоархIамера культура — дуга кхеде тхо доладенна. Йиъ бIаь гектар гаргга долча дугана гIулакх деш итт саг ва. ЦаI ах эзар тонн дуга доаккх колхозо, цунах кховзткъа процент паччахьалкхенга дIакхоач. ХIара шера совъювл дуга кхедара опыт.

Иштта шерагара-шерага лакхлу тха боахама экономика. Цу гIулачха боккхача лоархIаме да къахьегам нийса вIаштIехьбаккхара, производства культура дегIайоалаяра, къахьегамхой коммунистически сакхетам болаш кхебара колхоза правленеи партийни организацеи теркам тIабохийташ хилар.

Боахама экономика лакхъялясна тха вIаштIехьдоал культурно-бытовой объекташ хьалъяра дукхагIа тхьа дIахеда. Колхозо хьалъяьй юххьанцара школа. 20 километр наькъ тIа асфальт биллаб, хий диллад, болх беш я артизиански гIувнаш. Дукха телевизораши радиоприемникаши я колхозхой цIеношка. 750 сага лаьрхIа культура ЦIа хьалде дола(дьд) хIанз колхозо. Сийлахь-боккхача Даьй-мехка тIем тIа байнача станичникашта памятник отталаьд.

Иштта Октябра 50 шу дузача денна накъаболхаш дегаш айденна къахьегаш ба колхозхой. Даьхенга баккха дика кхаь ба цар. Производства керттерча хьокхамех шера плана заданеш хIанзле тIеххоачашъяьй, шурийгара дIайиккхача, из 1 ноябрь тIакхоачаш кхоачашъергья.

ХIанз сихлаьд гурахьа дув ялат дIадера балхаш. 1 ноябрь тIакхоачаш дувргда кхо эзар гектара тIа ялат, кийчъергья ерригa хьайбай помещенеш.

А. БИЛЕТОВ,
Шелковской района «Красный пахарь» яхача колхоза председатель.

ЖА ДЕБАДУ

Тха боахама коллектив «Коммунистически къахьегама коллектив» яха цIи яккхара къахьегаш я укх юбилейни шера. ТIайийца сийлен декхараш кхоачашде коллектива низ кхоачаргхиларах тешам болийт укх тайпарча гIулакхо: «Коммунистически къахьегама бригада» яха цIи лелаеш итт коллектив я тха. Социалистически Къахьегама шиъ Турпал ва, тайп-тайпара балхаш деш 76 коммунистически къахьегама ударник ва.

Атта дац тхона хьалхашка латта декхараш кхоачашде. Ах яьссача аренашка улл боахам хIаьта из бахьан долаш хIара шера устагIан сих 1—1,5 центнер мара доакъар Iалашде вIаштIехьлалац. Дале а жа леладераша клеточни хьисапе, доакъар кхо а деш жа доажадарах къахьегамхой вIаштIехьдаьннад боахама рентабельность айе.

ХIанз жена искусственни осеменени еш да тхо. Из болх дIабодабалехьа дика кийчо яьй. Август бетта Iоахарий ноаношта тIехьара хьакъоасталаьчул тIехьагIа жерчашта выбраковка йир. Цул тIехьагIа профилактически лувча а даь дьхки доажале доладир. Жа доажаду даьгIенаш къаьст-къаьстача участкашта йийкъар. Цу гIулакхо йиш хулийт жа гIа а даьхка ерригача аренашкара бун цу сахьате йоа ца яйта. Ахкан хьалхарча бетта тхоай жа царна хий меладе яьккхача гIувна юхе доажадора, шоллагIча бетта вож гIув йолчахьа дIалоахкар. Дулха дика тоаделар жа.

Дукха ха яц оаха осеменени е аьнна жа желашка совцадаь. Корпусашка йоагIа кийчо аьчул тIехьагIа осеменени ю йоккха опыт йолча жа Iуша. Укх тIеххьарча массехк шера Iоаяьча опыто хьахьокх хIара Iуллапа 20—25 ка хийцача кхоачам хулилга. Осеменени еш болча жа Iуша халланза тIахьожам лоаттабу осеменени яза устагIа ца бисийтара, хIаьта осеменени хIара денна цхьан ханна яйтара.

Дукха ха йисаяц шелал отта. Цу хана жа мишта леладе деза белгалдаьд оаха хIанзе а — бийсанна кIезиг-дукха тайп-тайпара доакъар а телаш помещенешка лоаттадергда, хIаьта дийнахьа аренашка доажадергда.

Iан замалахьа жа доажадар чIоагIа пайдана да, хIана аьлча жа леладарга, дIабода мах дикка лохлу, хIаьта жена лазараш а кхетац. Жа аренашка доажаларах Iай дизанчхIана аьлча цигарча баьцах кхоачамхилац царна. Цудухьа Iай жена тела гIожа а концентрированни а доакъар Iалашдаьд оаха. Цул совгIа хIара денна жега хьеж, намоташ хинна устагIа юкъера къоастабу, дарба ду, силосаца, аьлаца, кхоккха бIаь грамм концентраташца кхоаб.

Къаьстта боккха теркам тIабохийт оаха жа лахкара. Духхьал жа лахкара лаьрхIа йолча помещенешка чудохк лахка дезденна жа. Уж помещенеш халланза цIена. ЙIайха лоаттаю. ЛоархIаме да цу чу сийрда хилар. Укх тIеххьарча шерашка Iоаяьча опыто хьахьокх лахкаргдола жа кхыдараш санна гаьна аренашка дIа а ца лехкаш кошарашта дукха гаьна а ца доахаш доажаде дезалга. Царна тIахьожам лоаттабу воккхагIа волча жа Iуно. ХIаьта бийсанна а халланза тIахьожам лоаттабу лахка дезденнача жена. Кхаь сменах шишша саг хул хIара бийсанна царга хьожаш.

БIарг тIера ца боалийташ хьежа везаш хул керда даьча Iоахарашка. Царна гIулакх деш аттагIа хургдолаш цхьаца-шишша Iаьхар баь жа къаьст-къаьста леладу. Iоахарий шишша кIира даьлча уж 80—100 болаш цхьан Iулаца вIашагIтох. Iоахарий доккха хиллалца кошарашка леладу жерч, тIаккха вожаш санна ара лажа дIалехк дийнахьа, хIаьта бус кхы тIа тайп-тайпара доакъар а телаш помещенешка лоаттаду.

Аьхки йIайхача хана пехкашта лазар хулаш дукха Iоахарий довра тха. Цудухьа IиндаргIаш хургдолаш хIара шера гаьнаш дIайогI оаха. ЙIайхача хана гIувначара доагIача тайпара шийла хий мелча а лазар хул жена. Из бахьан долаш йоккхийча нийшка хьалхе а чудетта мела хий меладу оаха.

Ноаношта тIехьара Iоахарий къоастаду цар дозал 30 килограммага кхаьчача. Хьакъоастадаь Iоахаоий седарани боршадараши шоайла къоастаду. Доажа а 1—2 кIира къаьст-къаьста доажаду жерчи Iоахарийи. Цу гIулакхо йиш хулийт тIехьара къоастадаь Iоахарий ноаноех на даккхийта.

Жена иштта дика гIулакх дарах тха йиш хилар укх юбилейни шера хIара бIаь Iаьхара тIехьара юкъера лаьрхIача, 110,2 процент Iоахарий къоастаде, планах доагIараш 105 процент долча. ХIара шера санна укх юбилейни шера а хIанзле тIеххоачашъяьй оаха паччахьалкхенга тха, дулх дохкара шера план.

Октябра дикача къахьегама толамашца накъадахара яьржача яхье хьалхара моттиг яккхара къахьегаш да тхо хIанз.

Ф. ТИТОВ,
Ленина орден лелаеча «Шелковской» жа леладеча совхоза воккхагIа вола жа Iу.

СОВЕТСКИ IАЬДАЛА 50 ШУ ДИЗАРГА

АРМЯНСКИ ССР ТАХАН

Ереванерча Ленина цIерагIча электромашинашъеча завода цехе.
З. Габриэляна сурт. ТАСС фотохроника.

КУЛЬТУРА ЦIЕНАХ «ОКТЯБРА 50 ШУ» ЯХА ЦIИ ТИЛЛАЙ

— Шоай кулгашкара тамаше доккха беркат дувлаш бола бIаьш къахьегамхой бах вай юрта, — аьлар Кагерманов Оалхазара парткоме. — Бакъахьа мичад балхара баьлча сакъерда, шоай мукъа ха культурно дIаяхьа моттиг йоацаш уж хилар. Цудухьа клуб яйза дартдац вай.

Социалистически Къахьегама Турпала даь дехар кхоачашде лаьрхIар Урус-Мартана района «Красноармейский» совхоза кулгалхоша. ТIаккха цу гIулакха кулгалде хьожавир 40 шу гаргга хана Iоаяь гIишлошъяра опыт йола мастер Халафьян Григорий.

— План ер я хьона, — аьлар мастерга Халафьянага, клуб хьалъяра оттаяь чертеж йоаржаяь цунна хьалхашка Iо а йилла. — Цхьабакъда, гIишлошъерий бригада Iайха вIашагIйолла-м езаргья Iа, хIана аьлча тха кийчбаь гIишлошъераш бац.

Кагерманов Оалхазара новкъостална бригада вIашагIъеллар Григоре. Цу бригадерча кхаш леладерех цхьаккха а вацар гIишлошъерий говзал йолаш.

— Ма хала хургда-кх гIишлошъяра говзал Iомае безам болча укх бархI сагаца 325 моттиг йола культура ЦIа хьалде,—аьнна уйлангахьа вахар мастер Халафьян, цхьабакъда, кIеззига уйла яьчул тIехьагIа, безаме ший зIамигача коллективана бIара а хьежа, бIубенна тIатехар цо: — хIаьта а юбилея ди тIакхачалехьа культура ЦIа хьалдаь а даьккха, эксплуатаце дIа-м лургда оаха.

Де дезачох коллектив дIа а кхетаяь, ший кулгаица болх бе волавелар мастер, хIаьта цунна тIеххьа болхлой а болабелар шоашка дулурде. Дукха ха ялалехьа елла яьлар 2,6 метр кIоаргал дола лард. ЧIоагIа къахьега дийзар пенаш хьалотта тIо тIаувзаш. Пений сьнаш мастера ше доттар, хIаьта юкъера йовкъаш йотташ болхлой бар, хIаьта уж цу балхах тIа-тIа дикагIа лоархIа а бора. Массанел хьалха каменщика професси Iомаяь ваьннар Малуев Султан вар, хIаьта цунах мастера гIонча а хилар.

Деррига балхаш кулгаица де дийзадоллашехь а хIанз керттера халонаш эшаль яьннай нов. Халафьяна барт тайна зIамига коллектив. Итт бетта чухьа керттера балхаш даь даьннад. ХIанз чуйнна деш латт чурча кийчон балхаш, уж а йистедала гаьна лац. Шоаш денна дош сейленца кхоачашду гIишлошъераша.

— Юхедиса чурча кийчон балхаш даь а даьха, цIей тIакхачалехьа массехк ди хьалха эксплуатаце дIалургда оаха культура ЦIа, — йоах Халафьян Григоре.

Массане а чуйнна болх бу культура ЦIа хьалдеча. Къаьстта хьинаре болх бу плотникаша Герихaнов Султана, Инуркаев Яхума, Цакаев Катас, гIонна дола балхаш деча Насаева Зайнапа, Бажаева Iайнас, Миназова Элаизас, кхыбараша.

Кастта болх бе долалургдолча кердача культура ЦIенах Урус-Мартана района ПойтIарча къахьегамхошта Октябра сийлахьа юбилей тIакхоачаш лу доккха совгIат хургда, хIаьта дуккхача шерашка из шоай хиларга сатувсаш а ма хиннабий уж.

Кердача культура ЦIенах «Октябра 50 шу» аьнна цIи тилла лаьрхIад.

Я. ЦУЕВ.

22 октябре 80 шу дуз (1887—1920) вовзаш вола болхлой болама деятель, американски писатель-коммунист Джон Рид ваьча дийнахьа денз. «Дуне оагадаь итт ди» яхача ший книжка тIа цо язъяьй 1917 октябре хинна шийна бIаргаяйна событеш.

Джон Рид дIавелла воал ЦIеча Майдан тIарча Кремлевски пенах.

ТАСС фотохроника.

САЛОIАЧА САХЬАТА

МИЧАХЬА ВАХ СО?

Шахматни дунен чемпион Эммануил Ласкер цкъа Париже турнире вера. Лондонера вовзача саго шийна могаяьча отеле саца а сеца «Репанс» яхача шахматни кафе вахар Ласкер. Из ерригa сайре шахматех ловзаш дIайихьар цо. Бийса юкъе яхача хана цIаваха кийчлуш воаллаш кхетадир цо ше сецача отела адрес шийна дага ца доагIилга. Сихха Лондоне ший новкъостага телеграмма яхьийтар цо, хьахайта са адрес, аьнна. Бакъда юха хIама дацар. Бовза нах болча бийса яккха йийзар. ШоллагIча дийнахьа Ласкеро лаьрххIа Парижа карта тIа а хьожаш лехар ший отель. (Белгалдаккха деза математикаи философеи профессор из хилар).

Массехк дийнахьа къахьийгача Ласкера корайир отель. Ший цIагIа дIачуваьлча истола тIа уллаш бIаргаяйра цунна ярга сатийса телеграмма. Цу тIа яздаьдар: «Ласкерага, ул. Латур, 12 Париж. Хьа адрес ул. Латур, 12, Париж». Фу хиннадар аьлча, гроссмейстер вицвина хиннав шийга телеграмма яйта еза адрес язде.

60 ШУ НОВКЪА ДАЦ

Таджикистанера 60 шу даьннача пенсионерка Т. Н. Сергеевас цхьаь велосипеда тIа дийнахьа юкъера лаьрхIача 80 километр еш кхоъ ах эзар километр никъ баьб.

Советски мехка Ленина цIи лелаю городаш вIашагIхеттар цу велосипедни маршруто. Памирера Ленинабади Нева тIара Ленинградин.

Гаьнна кхыча мехкашна городашка дIа-хьа ухилга дукха дезаш я Т. Н. Сергеева. Профессех хьехархо йолча цунна духхьала гаьнара наькъаш дезилга хинна Iац из. Деша цхьа оагIо мара яц. Керттера дар да Ленинградски педагогашна ший фотографеш, сурташ, путевой заметкаш дIадовзийтар. Царех хьехархоша шерра пайда эц шоай урокашка.

ИНКУБАТОРА ДОАХ... ТЕКХАРГАШ

Инкубаторо котама кIоригаш яьха а ца Iеш кхыяраш а йоах... текхаргаяраш. Цунах тешаву Узбекски ССР Iилма Академе зоологеи паразитологеи института ташкентски герпетолога Корнева Людмила яьча опыто. ЛаьрххIа яьча инкубатора эггара чIоагIагIа дохьаж доаллаш болча гюрза яхача текхаргий кIоригаш яьхар цо.

Искусственни хьалашка дохьаж доаллача текхаргий кIоригаш яхар чIоагIача лоархIаме да, хIана аьлча Iалама чухь шерагара шерага кIезиглу уж текхаргаш, хIаьта цар дохьаж фармацевтически промышленноста хIара шера дукхагIа эшаш да. Цудухьа Iилмахоша къаьстта боккха теркам тIабохийт питомникашка текхаргаш леладара, цигача уж деба а ду. Корнева Людмилас яьча эксперименто торо хулийтаргья чуехка йоахкаеча текхаргий тIехье кхее.

ЭГАШ ЛАТТА БАРХI СА БОЛА БIОАГIА

Татовски собор хьалъяра хьакъехьа къаьнарча летописеца яздаьд: «Епископа Ованеса 895-ча шера князa Ашота новкъосталца боккъала башха киназ хьалдаьд Петрен Павелен духьа; 100 доллакха хиннай шин бIоагIа тIа латта цуп купол. 11 шера из собор хьалъяь а ваьнна, епископа Ованеса кинала гаьна боацIаш, къулбехьарча наIарашта нийсса дехьа оагIорахьа кагийча тIох хьалбеттаб тамашийна бIоагIа».

Х-ча бIаьшерене цига чухьийлхача Iарбаша киназ дохадаьд, бIоагIа бохабе бенна хиннаб, цхьабакъда, цига цхьа «тамаш» бIарга а яйпа бохабе кхом хийтта битаб цар из.

«Тамаш» — шарнирни ларда тIа латта бархI са бола колонна. Цу бIоагIах оаш кулг дIатехача, ший ах гергача ларда тIа дIа-юха терка болалургба из, тIаккха юха а ший метте дIаоттаргба Тамашийна хIама да, татевски «тамаша» авторо лаьтта аьгача а из геттара дика латтаргболаш хьабаь хилар. 1931 шера лаьтта аьгача деха дIадаьлар юхедиса киназа гIирсаш. ХIама ца деш йисай теркаш латта бархI са бола колонна...

ЛОАЦЦА

Йоккха концертни программа кийчъеш я Советски района культура ЦIен художественни самодеятельноста коллектив ЦIей дездеш хьокха. ВIалла ца хиннача тайпара йоккха хургья хор — 150 саг, «Хьона, са Даьхе» яха литературно-музыкальни монтаж а гойтаргья самодеятельни артисташа. ЦIей дездеча деношка района юрташка концерташ увттадергда коллективо.

Р. ГАЛАЕВ,
района культура ЦIен методист.

* * *

Октябра цIей дезде дика кийчъеннай Ведана района клубаши библиотекаши. Массанакьа го йиш я хоза тоаяь стендаш, выставкаш, хьалтехай лозунгаш. Клубашка сайрийна дукха нах гуллу: укхаза хул граждански Даьхени тIемай, къахьегама ветеранашца вIашагIкхетараш, книжкаш дешарий Октябра хетаяь конференцеш, еш лекцеш, кхыйола мероприятеш ю.

Цхьатарра чуйнна шоай керда программаш шаьръеш ба самодеятельни артисташ.

Х. НИБИЕВ,
Ведана района культура отдела инспектор.

ХЬАЛХАРЧА МОТТИГЕ К. СКЕГИНА

Чакхъяьлар Российски Федераце массови шахматни турнира финальни яхьаш. 22 областера, краера, автономни республикера спортсменкаш яхье баьнна хилар Советски Союза финале дакъа лаца йиш хургйолаш хьалхара шийтта моттиг яккхара.

Яхьа итогаш яь яьннай. Турнира хьалхара моттиг яьккхар спорта мастера К. Скегинас.

Ловзаьча цхьайтта партех ялхазза котъяьлар из, цкъа мара эшанзар, вожаш цхьаккха кот ца воалаш йистеяьхар. БархI очко яьккхар цо.

7 1/2 очко яьккхай 4 шахматистка: Р. Билунова-Казьминас, Н. Колотийс (шаккха Московски областера), Т. Беловас (г. Псков), Л. Никитинас (г. Краснодар). ШоллагIа моттиг хьожаяьй Т. Беловайна, кхоалагIа — Н. Колотий. Дукха гулбенна нах а болаш Ресспортсовета председатела дехараш кхоачашдеш волча К. Мусаева котбаьннараштa дIаелар грамоташи призаши.

Къонабараштa юкъе дикагIа лайзай 16 шу даьнна Махачкалера А. Годлевская. БархIлагIа моттиг а яьккха СССР-а финале ловзаргйолча шийттанена юкъеяхар из. Цунна еннай лаьрххIа йола приз. Памятни совгIаташ деннад «Урожай» ДСО берригача спортсменашта.

Грознерча шахматисткаша Н. Сидоркинас, А. Жарковас, Т. Головас, тIехьара моттигаш яьхай.

О. СМЕРКАЛОВ.

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллеи Грознеи бийсанна, йовчан а йоацаш, кIезиг-дукха морхаш хургья, лаьгIо мух хьекхаргба, температура республике гIолла 3—8 градуси Грозне 6—8 градуси йIовхал а йолаш хургья. хIаьта дийнахьа, йоачан а йоацаш, хувцалуш морхаш хургья, малхбузехьара гIанхьа мух хьекхаргба, температура республике гIолла 14—19 градуси Грозне 16—18 градуси йIовхал а йолаш хургья.

22-чеи 23-чеи октябре, юкъ-юкъе тIера а ювлаш, морхаш хургья, юххьанцарча юкъагIа лоадам боацаш догIа делкаргда, йийхача — цхьайолча моттигашка дохк хургда, тайп-тайпарча оагIонашкахьара лаьгIо мух хьекхаргба, температура бийсанна 3—8 градуси дийнахьа 12—17 градуси Iовхал а йолаш хургья.

Метеостанци.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЛадувгIа, хьажа

21 октябрь, 1967 шу.
Шоатта.

РАДИО: 6.30 — Нохч-ГIалгIайчен лаьтталеладерхо (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.10—«Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 8.15 — «Сердало» газета обзор. 8.25—Заемех йола беседа. 8.35—Къона тIехье. 16.00—«Кхуврча йоага цIи» яха Ведзижева Ахьмада дувцар (гIалгIай меттала). 16.30 — Къонал. 17.00 — Шоана кхалнах! Яха радиожурнал (нохчий меттала). 17.30 — Концерт. 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала). 18.15 — Керда хоамаш (эрсий меттала). 18.30 — Сайрийнара концерт.

ТЕЛЕВИДЕНИ: 16.00 — Бераштa дола концерт. 16.40 — Концерт. 17.05 — Дунен мехкашта юкъерча хьалах дола къамаьл. 17.20 — Киножурнал. 17.30 — «ДIаяхача замах дола дагалацанза дола дувцараш» яха телевизионни спектакль. 18.30 — Классически музыка дукха езараштa дола концерт. 19.20 — «Одолень-трава» яха бакъдолчох даьккха фильм. 19.30 — «ЭКСПО-67» (Центральни телевидени). 19.45—Почта «Огоньков» (Центральни телевидени). 20.30 — Телевизионни кердадараш (Центральни телевидени). 21.00—«Толорков Яша» яха художественни фильм. 22.30 — Интервидени. 1967-ча шера популярни иллеш. Германски Демократически республикера передача.

22 октябрь, 1967 шу.
КIиранди

РАДИО: 7.10 — «Грозненский рабочий». 7.20 — Хоамаш. 7.30 — Нохч-ГIалгIай иллеши ашараши. 15.20 — «Тирка талгIе» яха литературни передача (нохчий меттала). 15.40 — «Литературни Нохч-ГIалгIайче» яха радиовыпуск. 16.45 — Къонал (гIалгIай меттала). 17.30 — «Болхлой вахар» яха радиогазета. 18.20 — Германски Демократически Республика Дрезденера «Динамеи» Грознера «Терека» футболах ловзарах лаьца йола репортаж.

ТЕЛЕВИДЕНИ: 13.00 — Бераштa «Барт тайна бераш», «Зорька» (гIалгIай меттала). Английски мотт керда баккхара фильм. 14.45 — «Эзараш долча паровозий истори» яха бакъдолчох даьккха фильм. 15.10 — Вай заман саг. Кагирхой программа. 16.00 — Футболах ловзара Советски Союзе хьалхара моттиг. Москвера «Динамо» — Минскера «Динамо» (Центральни телевидени). 16.45 — Телевизионни кердадараш (Центральни телевидени). 17.00 — Музыкальни киоск (Центральни телевидени). 17.30 — Школьникашта дола телевизионни спектакль (Центральни телевидени). 18.45 — «Сердалон Iин». Дунен халкъашта юкъера программа (Центральни телевидени). 19.15—Советски иллей концерт. Бабаджаняна иллеш (Центральни телевидени). 20.30 — Шоана бераш. 21.30 — «Ахка вахар кхерам болаш шин шера шув йисте» яха художественни фильм.

23 октябрь, 1967 шу.
Оршот.

РАДИО: 6.30 — Нохч-ГIалгIайчен лаьтталеладерхо (гIалгIай меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хоамаш. 7.10 — «Книжкай дунен чухь» яха беседа. 8.15 — «Культура цIагIа тхо долча дувла» яха передача (гIалгIай меттала). 8.30 — «Революцен къонгаш» яха Кубина оратори. 16.00 — Передачай программа. 16.05 — Къона тIехье (нохчий меттала). 16.30 — «Вай медицина» яха беседа (гIалгIай меттала). 16.45 — Керда хоамаш (гIалгIай меттала). 17.00 — Грозненски шоллагIча технически училища заявкех оттадаь концерт. 17.30 — Къамаьлаш ду революце ветеранаша (гIалгIай меттала). 17.45 — «Вай индустриальни мохк» (нохчий меттала). 18.00 — Керда хоамаш (нохчий меттала).

ТЕЛЕВИДЕНИ: 17.00 — Бераштa дола фильм. 17.25 — Телевизиончи кердадараш (гIалгIай меттала). 17.35 — Кхераме — электросеть. Беседа. 17.50 — Бакъдолчох даьккха фильм. 18.10 — Спортивни майдаш тIа. Беседа. 18.30 — Телевизионни кердадараш. 18.45 — Киножурнал. 18.55 — ЧхьагIар доаккхараштa — автоматика. 19.25 — Цар вахар турпалал. «Шу да вахар дола» художественни фильм (ши сери цхьана). 22.10 — Казахски радиои телевидени эстрадни концерт.

Доазол дехьара

БЕРРИГАЧА КЪАХЬЕГАМХОЙ ЦIЕЙ

Сийлахь-йоккхача Октябрьски социалистически революце 50 шу дизара хетаяь «Кривой Рога байракх» яха керда фильм хьадаьд ГДР-е. Режиссера К. Метнице сценариста Г. Педерцанен ГДР-а бовзаш болча артистий коллективаца цу тIа ювц Германен Советски Союзен къахьегамхой пролетарски барт-цхьоагIон сий дола цхьа оагIув.

Фильмо дувц Кривой Рогера болхлоша совгIата енна хинна ЦIе байракх фашистски террор хиннача шерашка Мансфельдски комбината горнякаша ца йоаеш лораяр. Из байракх лаха гIийртача фашисташта маганзар немецки болхлой денали турпалали йохае. 1945 шера Советски Эскар немецки лаьтта кхаьчача мансфельцаш цу криворожский ЦIеча байракхаца накъабахар советски бIухошта. ГДР-еи Советски Союзеи къахьегамхой классови барт-цхьоагIон, дохаргдоацача доттагIлен сийлен реликви санна лоаттаеш я из байракх хIанз.

ЙIаьхий я социалистически Румыне Октябра юбилейни сийна еш йолча культурно-массови мероприятей программа. Бухаресте эггара йоккхагIчарех йолча «Книжара универсала» яхача книжкай магазине хьайийллай советски книжка декадеи выставкеи. Стендашка да советски издательстваша арадаьха книжкаш, хIаьта иштa Румыне арадаьха советски книжкаш а. Декада хьаеллаш румынски издательствай объединене директора Д. Трацка белгалбаьккхар дерригача адамашта бола Октябрьски революце исторически лоархIам. Румынски издательстваша, аьлар цо, Октябра юбилей тIакхоачаш арадоаккхаргда 40 гаргга книжка, царца В. И. Ленина произведенеш, Октябрьски революце лоацца истори, «Румынии Октябрьски революции» яха болх а болаш.

Халкъа Iаьдал латтача шерашка Румыне арахийцар 9500 совгIа советски книжка, еррига тираж 121 миллион совгIа экземпляр а йолаш. Румыне араьхача В. И. Ленина произведеней еррига тираж 6200 эзар совгIа экземпляр я.

Клуж яхача города Iилмахошеи педагогашеи Советски Iаьдал латтача 50 шера советски халкъо даьхача толамех дуккха лекцеш йийшай. Румыно-советски доттагIлен городской ЦIагIа литературни сайренаш хилар. Советски Союзе хиннача Iилма деятелашца вIашагIкхеташ хилар, хьахьекхар советски документальни фильмаш.

«Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу» яха выставка хьайийллай Яссашка. Цига хьахьоккхаш я румынски меттала В. И. Ленина произведенеш, пролетариата баьччахи 1917 шера хиннача революционни событеехи дола книжкаш.

Добруджски области дуккхача городашка толамца чакхъяьлар советски поэзена, сийлахь-воккхача эрсий композитора П. И. Чайковске творчествана хетаяь сайренаш.

Олтенски области Тыргу-Кэрбинешти яхача хилар «Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци адамий историе чухь хинна овлангара переворот я» яха симпозиум.

Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара хетаяь МНР искусствай болхлой теоретически конференци хилар Улан-Баторе. Цун балха тIехьа керттера яр театральни критико Х. Нагдоржа яь «Октябрьски революции социалистически реализми» яха доклади МНР искусствай заслуженни деятела Паччахьалкхен преме лауреата Л. Вангана яь «Монголе социалистически реализма искусство дегIаяр» яха доклади.

Докладчикаша белгалбаьхар низIоткъама кIалдоахкача Малхбоален халкъий кхела Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци котъялар боккха лоархIам болаш хилар. Халкъа Монголи дегIаахара дунен тIа эггара хьалхарча социализма мехко еш йола влияни.

«Октябрьски революции философе актуальни проблемаши» яхача темана хетаяь яр Софе хьайийлла Iилмай Болгарски Академе философе института Iилма юбилейни сесси. Сессена юкъе дакъа лоацараша ювцаргйолаш тайп-тайпарча философски проблемай 13 доклад я. Боккха теркам тIаозаш я вовзаш волча болгарски философеи общественни деятелеи академика С. Гановске яь «Сийлахь-боккха Октябри коммунизм хьалъяри» яха доклад.

Праге дунен халкъашта юкъерча политикаи экономикаи Институте хьайийллача, сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дизара хетаяьча Iилма конференце дакъа лоацаш республика 40 Iилма учрежденера нах ба. ДIадахача 50 шера советски пачча-хьалкхено леладьча арахьарча политика керттерча лостамашта хетаяь яр Институтa социалистически мехкий отдела заведующе В. Котька яь доклад. Советски пачхьалкхе хьахиннача хана деиз дунен шоллагIа тIом болабалалцеи тIом йистебаьначул тIехьарIеи хиннача советски арахьарча политика ларде латта тайп-тайпара социальни строй йола пачхьалкхенаш машаре яхара принципаш белгалъяьхар доклада тIа.

Сийлахь-боккхача Октябра 50 шу дуза ха тIакхоачаш лаьрхIа йола «Юридически тохкамаш» яхача журнала номер арахийцар Iилмай Польски Академе юридически институто. Из номер бIарчча хетаьй Советски Союза бокъони дунен халкъашта юкъерча политикаи дешашта.

(ТАСС).

Болгаре Халкъа Республика. Бургасски порте.

БТА—ТАСС сурт.

«ШИЙНА НИЙСА КХЫ ЙОАЦА КОТАЛО»

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРЧА IИЛМАХОША «ВЕНЕРА-4» ЯХАЧОХ ДУВЦАР

БУДАПЕШТ. Вовзаш волча венгерски Iилмахочо профессора Дьердь Маркса аьлар: «Iилман уйланца аьлча Венера тIа советски станци кIаьда Iойоссийтар саго эггара хьалхара полеташ йоахаш яьча рекордашца цхьан мугIаре лархIа мегаргья, хIаьта Венера тIара хьаенна сведенеш цхьанна хIаманца нийсъе йиш йоацаш Iилмана боккхача маьхе я.».

БЕРЛИН. Астронавтика немецки Общества президиума (ГДР) член волча Карл-Гейнц Неймана аьлар: «Цецвоаккхаш да шийна еннача траекторех селлара нийса советски станци «Венера-4» яхари лаьрхIа хиннача дIакхачари Iалаьмате йоккха, космос караерзаяра историе чухь шийна нийсъе кхы йоаца котало я из. Цунца дувзаденна са безам бар деррига советски халкъ дег чура даькъала лувца, эггара хьалха советски Iилмахой, инженераш, техникаш а бувцаш».

СОФИЯ. Вовзаш волча болгарски Iилмахочо — физика профессора Никола Калицына аьлар: «Из геттара чIоагIа цецвоаккхаш хоам ба. Космически замана эггара а фантастически дола хIама карагIдалара тешал да. Планета Венера массаза а хинназ тамашийна хоаза». Космически станце цунах телача даннеша тешал ду шийца нийсде кхы доаца денала гIуллакх советски Iилмана карагIдалара.

ВАРШАВА. Iилмай Польски Академе член-корреспондента астронавтика даькъе цIи хеза волча Iилмахочо профессора Михаил Лунца аьлар: «Iилмана карагIдаьннача дерригнел тIех да из. Iалаьмате бIаьхача новкъа толамаш деш йола советски техника тоаялара тешал ду цу эксперименто».

ОТТАВА. Вовзаш волча канадски Iилмахочо д-ра Д. С. Роуза аьлар: «Аз даькъала бувц советски Iилмахой. Из Iалаьмате йоккха котало я, космически аренаш караерзаеш дIахьалхашка баьккха Iалаьмате боккха гIа ба».

БЕЛГРАД. Белградски астрономически обсерваторе директора Пера Джурковича аьлар: «Советски станци Венера тIа Iохоаяр Iалаьмате боккха толам ба. Массехк шу хьалха иштa йола эксперимент ергхилар дагадоха хала дар. ХIанзалца Венерa тохкаш мел даьча хIамал тIех ба цун лоархIам.

НЬЮ-ЙОРК. Вовзаш волча американски астронома, Нью-Йоркерча Хейденски планетаре директора д-ра Томас Николсена аьлар: «Деррига адамаш гIаддаха доагIаш а цу толама авторaш адамашa даькъала бувц безаш а дола Iилмана карагIдаьннa Iалаьмате доккха хIама да из. Из бокъонца йола исторически событи я».

ЛОНДОН. Джодрелл Бэнк яхача радио — астрономически обсерваторе директор волча Бернард Ловелла аьлар: «Вай заман Iилмач чухь карагIдаьнна доккха хIама да из. Из эксперимент шин даькъе карагIдаьна хIама да: цкъа-дале, Лаьттана 50 миллион миль гаьна йолча планета тIа толамца Iодоссадаьд космически станце тIара капсула, шоллагIа-дале, цу планета тIара Iилма зIенеш хьател. Оаха чIоагIа дег чура даькъала бувц тхоай советски коллегаш из исторически хIама карагIдаларца. Iилмана цун бола лоархIам баь пала хала да».

Планеташта юкъера хоамий британски Общества президента д-ра Л. Шеперда аьлар: «Къаьстта боккха лоархIам бола карагIдаьннар да из. Венера тIа лаборатори Iойосса вIаштIехьдаьнна долаш, тIаккха, цхьа ха яьлча цига космически кема дахийта а вIаштIехьдаргда».

ХЕЛЬСИНКИ. Хельсински обсерваторе директора Густав Ярнефельта аьлар: «Цецвоаккхаш да Венера тIа Iилма лаборатори тайжжа Iохайтеи планета тIара юкъарчал доацаш даннеш хьайиеи карагIдалар. Iилмана духьа, адамий сий лакхлар духьа кхы цхьаькха а денал дола гIуллакх карагIдаьнна советски Iилмахойи техникаши боккхача толамца даькъала бувц мегаргба».

(ТАСС).

Британски Iилмахочо аьннар

ЛОНДОН, 19 октябрь. (ТАСС). Венера яхача планета тIара «Венера-4» яхача советски автоматически станце Iилма материалаш ялар из «бокъонца дола дика карагIдаьнна хIама да», — аьлар ТАСС-а корреспондентага планеташта юкъерча хоамий Британски общества вице-президента Кеннат Гэтленда.

«Тхо чIоагIа хьежаш хургда Венера тIарча хьалех долча хоамашка. Иштача информаце эггара хьалхара жоп хургда цу исторически карагIдаьначунца дувзаденна уттача, дагадоаккхача хаттараштa».

Ф. КАТЛЕР.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. 3-39-11; бехктолжама секретара — 3-34-38; партийни вахарен, культуран промышленностен отделий — 3-42-30; юрта боахамен письмоий отделий — 3-42-28.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны редактора — 3-44-96; зам. редактора — 3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни, культуры, промышленности — 3-42-30; отделов сельского хозяйства и писем — 3-42-28.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

СФ05352. Заказ № 5073.